

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

“Jag vill inte vara med i samlingen”

En kvalitativ studie kring några förskollärares uppfattningar om hur samlingen kan anpassas för att inkludera alla barn.

Namn: Irene Keng, Manijeh Khodabakhsh och
Kristina Widlund

Program: Förskolläraryrket

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Kurs: LÖXA 2G
Nivå: Grundnivå
Termin/år: HT/2022
Handledare: Ann-Katrin Swärd
Examinator: Agneta Simeonsdotter

Nyckelord: Förskolan, uppfattning, inkludering, anpassning och samling

Abstract

Studien belyser barns rätt till en anpassad och likvärdig utbildning. En utbildning som är utformad utifrån barnens behov och intresse. Syfte med denna studie är att undersöka några förskollärares uppfattningar om hur samlingen kan anpassas för att vara inkluderande för alla barn. Samlingen är en återkommande pedagogisk aktivitet i förskoleverksamheten. Under samlingen kan lek, lärande och omsorg äga rum då både barn och vuxnas livsvärldar möts och samspelas. Samlingen kan därför bidra till rika möjligheter för gemenskap, kunskapsutveckling och en överblick över barngruppen.

Med hjälp av en kvalitativ fenomenografisk undersökning har vi närmast oss förskollärarnas uppfattning gällande studiens syfte. Vi valde att genomföra semistrukturerade intervjuer med sex förskollärare som besitter varierande och stora arbetslivserfarenheter. Dessa förskollärare är verksamma i tre förskolor inom två kommuner. På varje förskola intervjuades två förskollärare, en som arbetade med yngre barn och en som arbetade med äldre barn. Den insamlade och analyserade data har visat att inkludering i samlingen i större utsträckning är möjlig även om varenda barngrupp består av barn med varierande förutsättningar. Resultatet visade att möjligheten ligger i att anpassa på rätt sätt i de olika lärmiljöerna nämligen i den fysiska, sociala och pedagogiska miljön. Vidare visade resultatet att en väl anpassad samling kan skapa möjligheter för varje barn att kunna delta utifrån sina förutsättningar och därigenom få likvärdiga möjligheter till en allsidig utveckling och lärande.

Förord

Under studiens gång har vi fått möjlighet att fördjupa oss om samlingen i förskolan ur ett inkluderande perspektiv. Dels har vi tillägnat oss kunskap från litteraturen, dels fått förmånen att ta del av de intervjuade förskollärarnas uppfattningar om en samling för alla barn. Därför vill vi tacka alla sex förskollärare som tagit sig tid att delta och dela med sig av sina uppfattningar.

Studien har varit mycket lärorik då vi ständigt diskuterat och samtalat med varandra om olika aspekter som framkommit under studiens gång. Vi vill därför tacka varandra för ett gott samarbete. Vi vill även tacka vår handledare Ann-Katrin Swärd som väglett och hjälpt oss under denna studie.

Göteborg 2022-12-23

Irene Keng, Manijeh Khodabakhsh och Kristina Widlund

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Syfte och frågeställning.....	2
3	Bakgrund	2
3.1	Inkludering.....	2
3.2	Anpassningar	3
3.3	Samling.....	3
4	Tidigare forskning.....	5
4.1	Förskollärares perspektiv	5
4.2	Barns perspektiv och barnperspektiv	6
4.3	Samverkan i förskolan.....	7
4.4	Lärmiljö.....	7
5	Teoretisk utgångspunkt och centrala begrepp	10
5.1	Fenomenografi.....	10
5.1.1	Centrala begrepp	10
6	Metod.....	12
6.1	Val av metod	12
6.2	Metod för datainsamling	12
6.3	Urval och avgränsningar	13
6.4	Genomförande.....	14
6.5	Databearbetning och Analysmetod	15
6.6	Tillförlitlighet och Trovärdighet	15
6.7	Etisk hänsyn	16
7	Resultat.....	17
7.1	Förskollärarnas erfarenhet och kompetens.....	17
7.2	Förskollärarnas uppfattning om syfte med samling	18
7.3	Förskollärarnas uppfattning angående inkludering i samling	19
7.4	Förskollärarnas arbetssätt gällande inkludering vid samling	20
7.5	Förskollärarnas utmaningar angående inkluderande samling	22
8	Diskussion	24
8.1	Metoddiskussion	24
8.2	Resultatdiskussion.....	25

8.2.1 En inkluderande samling	25
8.2.2 Anpassningar	26
8.2.3 Utmaningar	28
8.2.4 Sammanfattning.....	29
8.3 Relevans för läraryrket	29
8.5 Förslag till vidare forskning	30
Referenslista.....	32
Bilagor	35
Bilagor 1-Intervjuguide	35
Bilagor 2-Missiv.....	37

1 Inledning

“Alla barn ska få en utbildning som är utformad och anpassad så att de utvecklas så långt som möjligt. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans ska få detta utformat utifrån sina egna behov och förutsättningar”
(Läroplan för förskolan [Lpfö 18], 2018, s.6)

Under vår utbildning till förskollärare vid Göteborgs Universitet har vi intresserat oss för en vanligt förekommande rutinsituation nämligen samlingen. Vi författare har även under våra VFU-perioder upplevt att det framkommer stora utmaningar gällande hur detta viktiga pedagogiska moment, som i dagens förskola kallas för samling eller möte, kan anpassas så att alla barn ska kunna känna sig inkluderade. Med denna empiriska studie vill vi undersöka några förskollärares uppfattningar om hur samlingen kan anpassas för att vara inkluderande för alla barn. Förskolans styrdokument (Lpfö, 2018) menar att alla barn i förskolan har olika förutsättningar, förmågor och behov. Alla barn är olika och varje barn behöver olika stöd i sin utveckling och fortsatta lärande. På grund av detta ska undervisningen i förskolan planeras och genomföras på ett sätt som möter dessa skilda behov och skapar möjligheter för alla barns aktiva deltagande utifrån sina förutsättningar. Alla barn i förskolan har rätt till att utbilda sig utifrån sina förutsättningar, därför är det viktigt att samlingen är anpassad för alla i barngruppen. Detta uppdrag kan vara en utmaning då förskollärare behöver rätt förutsättningar och verktyg för att kunna möta barnens olika behov. Barnkonventionen lyfter fram att “alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras” (UNICEF Sverige, 2018, art.nr.2). Därför anser vi att inkluderingsarbetet är av största vikt i förskoleverksamheten som är en demokratisk samhällsinstitution.

I förskolans läroplan står det även att *“förskolan ska särskilt uppmärksamma barn som av olika anledningar behöver mer ledning och stimulans eller särskilt stöd. Alla barn ska få en utbildning som är utformad och anpassad så att de utvecklas så långt som möjligt. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans ska få detta utformat utifrån sina egna behov och förutsättningar”* (Lpfö 18, s.6). Däremot står det inte i läroplanen om hur denna ledning, stimulans eller anpassning skall utformas, med tanke på att varje barn behöver olika former av stöttning. Vårt intresse är därför att undersöka förskollärares uppfattningar gällande en inkluderande samling. Det vill säga vilka förutsättningar och utmaningar som kan uppstå vid implementeringen av förskollärares kunskaper kring anpassningar under samlingen i praktiken. Vi författare menar att det finns mycket kunskap men att utmaningen är att implementera denna då det kan vara problematiskt när de rätta förutsättningarna kanske inte finns.

Dias och Cadime (2016) motiverar att mycket forskning kring inkludering har gjorts inom andra skolformer men att relativt lite forskning har gjorts inom förskolan gällande inkludering. Lundqvist m.fl. (2015) kom fram till i sin studie att anpassningar i förskollärares planering och genomförande av aktiviteter är av stor vikt då behovet i barngrupperna hade stor variation. Även den fysiska och sociala lärmiljön spelar en viktig roll för inkludering. Med detta i åtanke anser vi, som blivande förskollärare att det är av stort intresse att undersöka inkludering i förskolans värld och få mera förståelse för förskollärares uppfattning om en inkluderande samling.

I denna studie har vi valt att genomföra en kvalitativ studie på tre olika förskolor i två olika kommuner. Genom att intervjua sex förskollärare vill vi undersöka förskollärares uppfattning om inkludering av alla barn i samlingen på förskolan.

2 Syfte och frågeställning

Syftet med den här studien är att undersöka förskollärares uppfattningar om hur samlingen kan anpassas för att vara inkluderande för alla barn.

- Vilka uppfattningar finns hos förskollärare om vad en inkluderande samling är för alla barn?
- Vilka anpassningar beskriver förskollärare att de gör för att inkludera alla barn i samlingen?
- Vilka utmaningar uppfattar förskollärare finns i inkluderingsarbetet?

3 Bakgrund

I detta avsnitt presenteras viktiga begrepp av uppsatsförfattarna och ett historiskt perspektiv av begreppen vilka är *inkludering*, *anpassningar* och *samling*.

3.1 Inkludering

Nilholm (2021) beskriver att under 1980-talet började begreppet *inkludering* användas i Sverige i relation till elever med olika svårigheter i grundskolan. Inkludering innebär att alla elever skall erhålla en utbildning med god kvalitet som tar hänsyn till deras förutsättningar. Författaren menar att eleverna inte skall begränsas på grund av sina olika förmågor gällande inkludering så långt som det är möjligt. Nilholm (2021) omnämner Salamancadeklarationen (UNESCO, 1994) som betonar vikten av en inkluderande utbildning där alla barn kan delta tillsammans utifrån sina förutsättningar och inte den traditionella parallella utbildningen. Med den parallella utbildningen menas att barnen delas in i två olika skolformer utifrån barnets funktionella förmågor. Tanken har varit att elever med olika svårigheter ska ingå i den vanliga undervisningen, då skolan är en samhällelig institution som präglas av de demokratiska värdena.

Det kan vara svårt att definiera begreppet inkludering utan att hela tiden utgå från vad det kan betyda i ett visst sammanhang. Swärd och Kimhag (2022) beskriver även att inkludering innebär att känna tillhörighet i en grupp och att vara aktivt delaktig. Aktivt deltagande innebär att barnen är fysiskt och socialt närvarande i ett socialt sammanhang som exempelvis i samlingen där undervisning och socialt samspel äger rum. Det handlar inte om att alla måste vara tillsammans hela tiden utan att förskolläraren planerar undervisning och aktiviteter så att alla barn kan vara med och delta utifrån sina villkor, till skillnad mot integrering där det endast innebär fysisk tillhörighet i gruppen. Detta överensstämmer med Brodin och Lindstrand (2010) som i sin text särskiljer begreppet inkludering som innebär aktivt deltagande från integrering som endast handlar om fysisk placering. Björck-Åkesson (2021) hävdar också att inkludering inrymmer delaktighet i såväl den fysiska som den sociala miljön i förskolan. Med detta avses att barn ska vara aktiva och kunna bestämma om sina vardagliga situationer.

3.2 Anpassningar

Enligt Skollagen (SFS 2010:800) kap. 3 5§ är extra *anpassningar* ett begrepp som kan tolkas som justeringar eller förändringar i den redan existerande strukturen för att nå ett visst mål. För att tydliggöra vad extra Anpassningar kan innefatta vill vi särskilja begreppet från särskilt stöd då dessa två begrepp ofta blandas ihop eller misstolkas. Enligt Skollagen (SFS 2010:800) kap. 3 5§ kan man läsa att extra Anpassningar är en mindre ingripande stödinsats, med utgångspunkt i elevens utbildning i dess helhet som normalt är möjlig att genomföra i förskoleverksamheten av förskollärare och övrig personal inom ramen för den ordinarie undervisningen. Inget formellt beslut om extra Anpassningar krävs inför implementeringen. Inom förskolans kontext handlar det om förändringar som kan genomföras i verksamheten för att stödja barns utveckling och lärande. Dessa förändringar kan exempelvis vara strukturella, tidsmässiga, i de fysiska och sociala lärmiljöer, materiella eller språkliga.

Till skillnad från stöd i form av extra Anpassningar är särskilt stödinsatser av mer ingripande karaktär som beslutas av rektorn i ett åtgärdsprogram. Särskilt stöd får ges i stället för den undervisning som eleven annars skulle ha deltagit i eller som komplement till denna. Det särskilda stödet ska ges inom den elevgrupp som eleven tillhör om inte annat regleras i skollagen eller annan författning (Skollagen, SFS 2010:800).

Enligt Swärd och Westman Andersson (2021) är Anpassningar alla insatser som sätts in utöver den allmänna pedagogiken för att skapa möjligheter för alla barn att lära sig det som de förväntas lära. Detta för att göra undervisningen mera tillgänglig för alla elever oavsett deras olika förmågor och förutsättningar.

För att förskoleverksamheten skall vara fungerande för alla barns samspel och lärande beskriver Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM, 2022) att de olika lärmiljöerna ska vara tillgängliga och anpassade. Dessa Anpassningar delas in i den *fysiska, pedagogiska* och den *sociala miljön* vilka ingår i tillgänglighetsmodellen. Den *fysiska miljön* innefattar såväl inomhus som utomhusmiljö. Anpassningar i den *fysiska lärmiljön* kan innefatta utformningen och avgränsningen av fysiska ytor för specifika aktiviteter. En förskola med hög kvalitet kännetecknas av att ha material tillgängligt för barnen. När det kommer till den *pedagogiska miljön* läggs mycket fokus på förskollärarnas förberedelse och arbetssätt. Det gemensamma reflektioner i arbetslaget är också en avgörande faktor när det gäller Anpassningar i den pedagogiska lärmiljön. Slutligen menar SPSM (2022) att den *sociala miljön* fokuserar på att skapa meningsfulla relationer och interaktioner alla berörda aktörer. Anpassningar av de olika miljöerna kan både gynna eller hindra barns möjlighet till lärande och utveckling.

3.3 Samling

Rubinstein Reich (1996) förklarar i sin avhandling att begreppet *samling* innebär att en barngrupp med förskolepersonal samlas. I samlingen sitter barn och vuxna vanligtvis i en cirkel då alla har lika långt in till mitten och alla kan se varandra. Denna aktivitet sker regelbundet vid samma tidpunkt och på samma plats. Vidare beskriver Åberg och Lenz Taguchi (2005) att samlingen ska vara ett positivt inslag i förskolan vilket innebär att barnen och förskollärare ska ha en lärorik och rolig stund tillsammans. Genom samlingen blir det lättare för barnen att se sammanhanget, då de diskuterar vad som hänt och vad som ska hända under dagen.

Enligt Olofsson (2010) har samlingen en lång tradition i svenska förskolor och den härstammar från Friedrich Fröbels (1782–1852) idéer om pedagogik. På slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet använde sig de svenska barnträdgårdarna av Fröbels pedagogiska tankar och anammade samlingen. Innehållet i samlingen beskrivs med förutbestämda ritualer som att pricka av vem som var närvarande, namnge veckodag och datum, tala om väder och årstid och att samtala om barnens upplevelser. Vid samlingen fick barnen också lära sig att lyssna och tala inför grupp, sitta stilla men även sjunga och rytmisera.

Vidare skriver Olofsson (2010) att Barnstugeutredningen (1972) menade att istället för att hålla i samling som enligt dem kunde verka hämmande på barnens tal så skulle förskolläraren istället föra samtal med barnen på tu man hand och läsa sagor när möjlighet gavs, det vill säga använda dialogpedagogik. Många förskolor fortsatte dock med de traditionella samlingarna ändå. Emellertid fanns en del pedagoger som inte längre ville hålla alltför styrda aktiviteter då de inte ville hindra barnens utveckling och lät aktiviteterna bli mera barnstyrda. Författaren skriver att Socialstyrelsen gav ut ett pedagogiskt program 1987 där det lyfts fram rekommendationer om att hålla dagliga samlingar för att främja gruppkänslan och gemenskapen. De menade att samlingen skulle vara väl förberedd med ett syfte och att den skulle utgå från barnens intressen och behov. Därefter skriver författaren att ”samling” inte omnämns i dåtidens läroplan för förskolan (Lpfö 98) och att det heller inte framgår om förskolan skall arbeta i grupp eller individuellt med barnen när det kommer till kunskapsökande.

Inte heller i den nuvarande läroplanen för förskolan (Lpfö 18) går det att läsa om samlingen. Det framkommer att förskolläraren ska ansvara för undervisningen, den kan vara planerad eller uppstå spontant (Lpfö 18, s.7). Detta innebär alltså stor frihet för dagens förskollärare huruvida de vill använda sig av den traditionella samlingen eller inte. Enligt Simeonsdotter Svensson (2009) är samling en pedagogisk lärandesituation och mötesplats för både barn och vuxnas perspektiv där möjligheter för lärande, kommunikation, socialt samspel och deltagande skapas.

4 Tidigare forskning

I detta avsnitt redogörs för tidigare forskning som vi författare anser är betydelsefull för vår studie. Artiklarna kommer att redovisas under fyra olika teman vilka är *förskollärares perspektiv, barns perspektiv och barnperspektiv, samverkan i förskolan och lärmiljö*.

4.1 Förskollärares perspektiv

Dias och Cadime (2016) undersöker förskollärares personliga och professionella förhållningssätt till en inkluderande förskoleverksamhet i Portugal. Författarna påtalar att mycket forskning har gjorts kring inkludering i andra skolformer men inte inom förskola. De anser att förskollärares förhållningssätt till barns skilda behov påverkar förskollärares beteende, arbetssätt och lärprocess. Med studien vill de förstå förskollärares uppfattning av en inkluderande verksamhet samt identifiera vilka faktorer som påverkar denna uppfattning. Med hjälp av intervjuer har 68 förskollärare med varierande erfarenhet blivit tillfrågade angående deras uppfattning om inkludering i förskolan. De förskolor som var med i studien var utspridda både i städer som i landsbygd.

Resultatet av Dias och Cadime (2016) studie visar att det behövs mer information om barns olika förutsättningar. Förskollärarna behöver även mer kunskap och utbildning om olika strategier och verktyg kring anpassningar, då alla barn har lika rätt till utbildning. Vidare kom Emilsson och Johanssons (2013) fram till i sitt forskningsresultat att förskollärares vilja att inkludera och involvera barnen i samlingsen är väsentligt då förskollärarna ofta skapar möjligheter för barns deltagande både individuellt och kollektivt.

Collins (2013) forskningsstudie undersöker lärares uppfattning kring de positiva egenskaperna som en samling kan medföra i grundskolor på Irland. Studien är relativt begränsad då det endast deltar fem klasser med fem lärare i studien. Studien är kvalitativ och data har samlats in med hjälp av intervjuer, observationer samt loggböcker. Resultatet visar att lärarnas uppfattningar av de positiva vinsterna i samband med samling kan vara problematiskt. De talar om positiva vinster som ökad självkänsla, främjandet av moraliska värderingar och utvecklandet av sociala färdigheter. Författaren beskriver dock att lärarna benämner flera positiva aspekter av att ha samling eller möte med barnen. En aspekt är att både lärare och barn upplever samlingsen som rolig, detta gör att läraren blir mer engagerad. Den roliga stunden i samlingsen menar lärarna påverkar den övriga atmosfären i skolan på ett positivt sätt.

Vidare hävdar Collins (2013) att i samlingsen upplever lärarna att de hinner lyssna på barnen utan att bli avbrutna av andra saker som lätt tar deras uppmärksamhet. Lärarna påvisar även att en annan aspekt är tryggheten i samlingsen. I cirkeln kan alla få möjlighet att vara på samma nivå. De upplevde därför att samlingsen var ett bra tillfälle för att tala om skolans regler och vad barnen tycker om eller ogillar i olika situationer. I samlingsen kan gruppen tala om känslor och utbyta tankar kring olika agerande och på så vis få större förståelse för varandra. Lärarna beskriver att de hade ett stort ansvar för att barnen skall vara känslomässigt trygga, i samlingsen kan barnen till exempel lära sig vad som är lämpligt att dela med sig om eller inte i detta sammanhang. Det framkom även att lärarna upplevde att samlingsen var ett bra forum för att lära om och utöva demokrati, respekt för integritet samt att öva sig på att göra individuella val.

I en annan studie undersöker Vislie (2003) vad skiftet från integrering till inkludering innebär för skolväsendet, alltså om det bara är ett språkligt begreppsbyte eller en agenda/process. Detta skifte antogs i Unesco 1994 i det som kallas för Salamancadeklarationen där 92 europeiska länder och 25 organisationer deltog. Inkludering tolkas som en praktik som utmanar specialskolornas praxis och kritiserar det ordinarie skolsystemet. Författaren påtalar att för att få förståelse för vad inkludering betyder måste den särskiljas från integrering. Inkludering är inte att fokusera på en viss grupp barn eller försök att assimilera de barn som är i svårigheter i det redan existerande utbildningssystemet, utan det är en process där läroplanen omformuleras för att bemöta varje barn utifrån sina förutsättningar. Varje barngrupp består av barn med varierande förutsättningar och därför kan en inkluderande utbildning vara lämplig för alla skolformer.

Hur en utbildning och undervisning för alla kan planeras undersöktes vidare av Vislie (2003). Författaren belyser att ramfaktorer för en inkluderande utbildning med hög utbildningsstandard kan möjliggöras genom att utgå från barnens tidigare erfarenheter, att se olikheter som en tillgång, reflektera över vad som kan hindra barns delaktighet, stödja lärande med tillgängliga resurser och ett fungerande kommunikationssätt. Vidare visade resultatet att en inkluderande utbildning inte har lyckats etablera i de flesta europeiska länder då det framkommer en rädsla av att specialskolornas ska elimineras.

4.2 Barns perspektiv och barnperspektiv

Emilsson och Johanssons (2013) studie är gjord i svenska och norska förskolor där sex grupper av barn var med i studien varav 56 av dem var pojkar och 65 var flickor samt deras förskollärare. Syftet med studien är att undersöka huruvida könet påverkar barns delaktighet i samlingen. Forskarna ville ta reda på hur interaktionsmönster mellan barn och förskollärare uttrycks beroende på kön. Metoden som används är videoobservation. I resultatet visar det sig att barnens deltagande i samlingen beror på deras vilja att delta men även lärarens vilja att inkludera och involvera barnen. Barnens deltagande kan påverkas av faktorer som kön, ålder, kompetens, initiativförmåga, behov, position, etnicitet men även av samlingens struktur och ordning. Trots detta skapar förskolläraren möjligheter för barns deltagande (Emilsson och Johanssons, 2013). Collins (2013) studie visar även att en annan aspekt är att samlingen ger utrymme för kommunikation. Barnen får göra sina röster hörda, öva på turtagning och att bli lyssnad till och lyssna på varandra. De andra barnen får också chans att lyssna och därmed lära känna varandra bättre. De får höra varandras åsikter om olika händelser och företeelser.

Luttröpp (2011) undersöker också i sin studie hur samspeletsrelationer och delaktighet ser ut vid samling, måltid, utelek och fri lek för barn med intellektuell funktionsnedsättning i jämförelse med barn med typisk utveckling. Studien är gjord på nio olika förskolor i Sverige. Det är totalt tio barn med Downs syndrom och tio barn som inte har intellektuell funktionsnedsättning som deltar i undersökningen. För att samla in data har forskaren använt sig av observationer, enkäter, intervjuer och dokumentanalys. Under studien har 23 besök gjorts inom loppet av tre terminer på de olika förskolorna. Barnens delaktighet och samspel observerades och filmades vid samling, måltid, utelek och fri lek. I Luttröpps (2011) resultat visas att barn med intellektuell funktionsnedsättning är mera delaktiga i strukturerade aktiviteter som samling än ostrukturerade aktiviteter. I jämförelse med barn med typisk utveckling så är barn med intellektuell funktionsnedsättning i större utsträckning nära en förskollärare. Områden att utveckla för barn med Downs syndrom är kommunikation och

interaktion med jämnåriga. Viktigt för alla barn är att känna sig involverad i samling och att förskollärare anpassar samlingen så att alla barn blir delaktiga.

4.3 Samverkan i förskolan

Simeonsdotter Svensson (2009) undersöker i sin studie de svårigheter som kan framkomma under samlingen och hur barn hanterar dem. Vidare undersöker forskaren hur lärare agerar för att stötta barnen att lösa dessa problem. 115 barn från 15 förskoleklasser i 12 olika skolor i Sverige deltar i undersökningen. Med hjälp av videoinspelningar, observationer och intervjuer kan data samlas in. Det framkommer i resultatet att det finns brister i samspelet och interaktionen mellan barn och lärare. Barnperspektiv tas sällan på allvar och för lite talutrymme ges till barnen. Barnen får känslan av att inte duga och att inte kunna lita på sina egna förmågor. Under samlingen upplever barnen att läraren inte bemöter deras frågor, barnen är oroliga för att göra fel och väljer därför att inte delta. Resultatet visar att beroende på det pedagogiska innehållet och hur den utformas av förskolläraren kan intresse hos barnen väckas. Barns intresse och erfarenheter läggs därmed i bakgrunden medan förskollärarens ambitioner och läroplanens mål styr all planering och genomförande. Ett bristfälligt samspel mellan förskollärare och barn kan leda till lågt självförtroende hos barnen.

Likaså handlar Zhu m.fl. (2019) studie om hur inkluderande utbildning praktiseras på en kristen förskola i Hong Kong. Författarna studerar möjligheter och svårigheter för två barn i behov av stöd i deras förskola. De som är med i urvalet är förskolechefen, två barn och deras förskollärare, resurspersonal samt vårdnadshavare. All personal har erfarenhet kring barns varierande behov. Studien använder sig av observationer, analys och intervjuer som metod. Angående resultatet förklarar författarna till artikeln att förskolan i studien anser sig ha lyckats med inkluderingsarbetet med hjälp av ett inkluderingsprogram utformat av ett team som vägleder och stöttar arbetslaget. Även kompetensutveckling och samarbete med alla aktörer har bidragit till en inkluderande verksamhet. Mot denna bakgrund anser Dias och Cadime (2016) att samverkan med andra aktörer och professioner behövs men även möjlighet till gemensamma reflektioner och kollegialt lärande.

4.4 Lärmiljö

Lundqvist m.fl. (2015), undersöker hur behovet och förmågor hos barn med olika förutsättning på förskolor kan påverka deras deltagande och lärande. Studien undersöker 56 barn och åtta förskolor i fyra kommuner i mellersta Sverige. Både förskolechef, förskollärare, barn och vårdnadshavare deltar. Författarna beskriver att barnens förmågor är olika och de behöver olika anpassningar. Metoderna som används är observation, intervjuer och samtal. I resultatet framkom bland annat att behovet av stöd hade stor variation och att stöd genom anpassningar av såväl den fysiska som den sociala lärmiljön är av stor vikt. Lundqvist m.fl. (2015) påpekar att anpassningar kan göras i de olika lärmiljöerna men även i förskollärarens planering och genomförande av undervisning. Simeonsdotter Svensson (2009) lyfter även i sin studie att lärmiljöns utformning spelar stor roll i barns möjlighet till deltagande och lärande. Innehållet och strukturen i den pedagogiska samlingen är oftast format utifrån ett vuxenperspektiv och därför blir samlingen ingen mötesplats för både barns och lärares perspektiv såsom det borde vara.

I en annan studie undersöker Pramling Samuelsson m.fl. (2015) förskollärares uppfattning om hur barngruppens storlek i svenska förskolor kan påverka den pedagogiska verksamheten och även möjlighet för barns delaktighet. Författarna belyser att antalet barn i förskolor har ökat under det senaste decenniet men trots detta menar förskolans reviderade läroplan att förskolan ska möjliggöra lärande och utveckling för alla barn. Pramling Samuelsson m.fl. (2015) beskriver att statistik visar att år 2013 fanns det en jämlighet gällande antal barn i varje barngrupp i förskolan beroende av barns ålder. Denna ökning i barngruppens storlek har påverkat kommunikationen mellan förskollärare och det enskilda barnet och även relationer barn emellan. Ökningen har även bidragit till svårigheter att komma åt rum, material och genomförandet av olika undervisningsaktiviteter. Dessutom minskar barns delaktighet och inflytande när antalet barn i grupperna ökar. Metoden i den här studien är enkäter och intervjuer med förskollärare. Intervjustudien består av 24 olika förskollärare från 12 förskolor som ligger i olika områden och omfattas av olika socioekonomiska strukturer. Antal barn i de 12 deltagande förskolorna som intervjuerna utförs i är mellan 12 till 45 barn i olika gruppkonstellationer (1–3 år, 3–5 år och 1-5 år). Enkätstudien består av 46 kommuner i Sveriges största städer där antal barn i barngruppen varierar (mellan 11–26 barn). En förskollärare på varje förskola hade ansvar att svara på enkäten. Utav de 698 besvarade enkäterna var 645 förskollärare anställda i kommunala förskolor och 53 i privata regi.

Resultaten i studien av Pramling Samuelsson m.fl. (2015) visar att storlek på barngruppen har en viktig roll för förskollärare vid val av arbetssätt och målområden i verksamheten. Förskollärarna uttrycker att ett lyckat arbete med en stor barngrupp kräver ändringar i sitt arbetssätt, planering och tydlig struktur. De flesta förskollärarna delar in barnen i mindre grupper utifrån deras behov och intressen för att kunna genomföra olika aktiviteter under dagen. En del av förskollärarna belyser att det inte finns tid för att planera utifrån varje barns intresse och behov för när det finns flera barn i gruppen får förskollärarna mindre tid att bemöta varje barn i kommunikation och samverkan. Detta innebär att möjligheten för varje barn att bli lyssnad till att kunna deltaga minskar. Förskollärare i denna studie uppger att de tar barns intressen som utgångspunkt. De hävdar att de integrerar läroplansarbetet med barns intressen och därigenom involverar barn i valet av innehåll. Barns engagemang och delaktighet lyfts fram som viktigt.

Næsby (2019) forskning är en del av ett större ECER-projekt som gick ut på att identifiera viktiga egenskaper och praxis kring förskolans kvalitet. Denna forskning fokuserade på högkvalitativa aktiviteter som är betydelsefulla för interaktionen och samspelet mellan förskollärarna och barnen. Studien undersöker även hur den höga kvaliteten gynnar barn i utsatta situationer såsom barn i kris och barn med funktionsnedsättning. Syftet med forskningen var att undersöka vad som utmärker bra förskolor särskilt när barn befinner sig i riskzonen eller i utsatta situationer. Forskaren menar att lärmiljöer i förskolor med hög kvalitet präglas av ett gott och positivt samarbete där kommunikationen sker mellan barn och pedagoger. I dessa lärmiljöer bemöts barn med känslighet och omsorg på ett tryggt sätt. Här finns möjlighet till eget lärande men även utmaningar från förskollärarna. Sådana förskolor utgår från barnens behov och intresse när olika aktiviteter planeras. När lekar initieras av barnen själva är förskollärarna engagerade samt visar intresse för barnens lekar. Lärmiljöer präglas av dialoger och samarbete där respekt för barns perspektiv och barns medverkande är centrala men även förskollärarnas erkännande av barns initiativ och uppföljning av lärande. Enligt Næsby (2019) innebär en förskola med hög kvalitet en god struktur med tydliga undervisningsmål, tillgängliga material, stimulans och utmaningar som kan leda till barns utveckling och lärande. Även förskollärarnas engagemang, barngruppens storlek (9–18),

lärartäthet alltså förhållandet förskollärare-barn, möjligheten till aktiviteter i mindre grupper och professionell ledning är centrala i en förskola med god kvalitet.

Utifrån ECER tre riktlinjer kring kvalitet i utbildningsstruktur och processen observerade Næsby (2019), 31 förskolor men valde att fokusera på de två som hade höga poäng kring interaktioner och struktur. Forskaren kom fram till i sitt resultat att utbildning med hög kvalitet kan minimera behovet av särskilda och specialiserade utbildningsinsatser i det långa loppet. Vidare poängterar författaren att barn lär sig mer och har roligt när ett positivt samarbete möjliggörs av kompetenta och engagerade förskollärare. När verksamheten är organiserad och det finns tillgängliga material skapas möjlighet för lärande.

I Dias och Cadime (2016) artikel framgår att förskollärares förhållningssätt angående delaktighet ofta grundar sig i dennes kunskap om strategier och verktyg för att inkludera barn i förskolor i Portugal. Eftersom vi författare vill undersöka på förskollärares uppfattningar gällande inkludering vid samling vill vi undersöka hur förskolläraren anpassar verksamheten i praktiken. Med hjälp av artikeln får vi djupare förståelse för hur förskollärares förhållningssätt påverkar samlingens anpassningar och barnens delaktighet. Även om Collins (2013) studier utgår från grundskolor tänker vi författare att den kan kopplas till vårt examensarbete som handlar om förskolan. Med denna artikel vill vi lyfta de positiva aspekterna med samlingen och varför det är betydelsefullt för barnen som individer men även för gruppen att vara delaktiga och inkluderade i denna aktivitet. Genom Zhu m.fl. (2019) studie kan vi skapa en större förståelse för hur olika anpassningsstrategier och verktyg kan användas i olika sammanhang. Simeonsdotter Svensson (2009) har valt att utgå från barns perspektiv om inkludering i samlingen i sin studie. I vår studie väljer vi att utgå från förskollärares perspektiv men med hjälp av barns uppfattningar kring samlingen kan vi få mera förståelse om vilka anpassningar och strategier som förskolläraren bör använda för att skapa en inkluderande samling utifrån barns intresse och förmågor.

5 Teoretisk utgångspunkt och centrala begrepp

Syftet med den här studien är att undersöka förskollärares uppfattningar om hur samlingen kan vara inkluderande för alla barn. Vi författare kommer i vår studie att använda den fenomenografiska utgångspunkten då denna ansats belyser och skildrar människors uppfattning om ett visst fenomen. Med denna teori kan förskollärares uppfattning om hur en inkluderande samling beskrivas. Fenomen, uppfattningar, kategorier, utfallsrum samt första och andra ordningens perspektiv är de centrala begrepp inom den fenomenografiska teorin.

5.1 Fenomenografi

Svensson och Åkerblom (2020) skriver att den fenomenografiska ansatsen är en kvalitativ forskningsinriktning som beskriver människors olika uppfattning angående ett fenomen eller en företeelse. Att undersöka människors uppfattningar om ett fenomen blir alltså själva forskningsobjektet. Denna forskningsinriktning kom till vid Göteborgs universitet av forskare med Ference Marton i spetsen under 1970-talet. Med hjälp av fenomenografien som teoretisk utgångspunkt kan människors olika uppfattningar angående ett visst fenomen beskrivas. För denna ansats är det oviktigt om respondenternas svar anses vara sanna eller falska, det som är av intresse är deras olika uppfattningar rörande fenomenet. För att ta reda på en individs uppfattning om ett visst fenomen används oftast intervjun som metod. Intervjun är en effektiv metod för att samla in efterfrågade data.

Enligt Marton och Booth (2000) är fenomenografi en ansats för att identifiera, formulera och hantera vissa typer av forskningsfrågor, framförallt frågor som är relevanta för lärande och förståelse i ett pedagogiskt sammanhang. Fenomenografins högsta intresse är variationen av människors sätt att erfara fenomenen i sina livsvärldar och sträva efter att beskriva den variationen. Syftet är inte att finna ett unikt sätt utan variationen i de olika aspekter som definierar fenomenet. En central fråga att utgå ifrån kan vara vilka kritiska aspekter som finns när det gäller olika sätt att erfara världen som kan göra att människor hanterar dem på mer eller mindre effektiva sätt. Författarna menar även att ett sätt att erfara ett fenomen är att utgå ifrån att det är någonting och medvetet fokuserar på det. Ett annat sätt är att urskilja fenomenet mot bakgrund av vad det skulle kunna vara och relatera det till ett sammanhang. En intern relation mellan den som erfar och det som erfars är väsentligt då de påverkar varandra.

5.1.1 Centrala begrepp

Svensson och Åkerblom (2020) beskriver fenomenografi som en framställning av något som framträder för människan. Det som ligger till grund för en fenomenografisk studie är ett visst *fenomen*. Kroksmark (2007) menar att ett fenomen är något som visar sig. Dock kan ett fenomen visa sig på olika sätt för olika människor beroende på deras kunskap och erfarenhet. I relation till vår studie är den inkluderande aspekten av *samlingen* fenomenet som kommer att studeras.

Svensson och Åkerblom (2020) menar att *uppfattningen* är själva objektet för undersökningen inom fenomenografien. Uppfattning som begrepp innebär alltså hur en

människa förstår och erfar en viss företeelse. Syftet med fenomenografin är därför inte att ta reda på om personen i fråga anses svara rätt eller fel utan endast undersöka personens uppfattning.

Vidare skriver Svensson och Åkerblom (2020) att olika *kategorier* kan skapas när forskaren beskrivit de olika variationer av respondenternas uppfattningar. Kroksmark (2007) beskriver att forskaren utifrån intervjuernas transkriberingar tolkar och analyserar de varierande uppfattningarna om fenomenet och utformar därefter kvalitativa kategorier.

Svensson och Åkerblom (2020) förklarar att de olika kategorierna bildar ett *utfallsrum* där relationen mellan kategorierna lyfts fram. Utfallsrummet utgör en grund för reflektion av helheten kring de varierande utsagorna och uppfattningarna gällande fenomenet.

Uljens (1989) lyfter fram *första och andra ordningens perspektiv* gällande den fenomenografiska ansatsen. Utifrån den första ordningens perspektiv ses världen på ett objektivt och sakligt sätt. Ur den andra ordningens perspektiv beskrivs världen däremot på ett subjektivt och personligt sätt. Då utgångspunkten är att beskriva forskollärares personliga uppfattning kommer därmed det sistnämnda perspektivet att användas i vår studie. Uljens (1989) tillägger att när en forskare utgår ifrån andra ordningens perspektiv inom fenomenografin är det viktigt att denne intar motpartens plats, försöka se fenomenet och situationen med dennes ögon, och upplever personens erfارande i just det tillfället. Under varje stadium måste forskare medvetet ta ett steg tillbaka från sitt eget erfارande av fenomenet och endast använda det för att belysa andra sätt att prata om, hantera och förstå fenomenet.

6 Metod

I detta avsnitt presenteras uppsatsens undersökningsprocess. Först redovisas metoden för datainsamling och sedan motiveras urvalet och avgränsningarna av studien. Slutligen beskrivs den etiska hänsynen och avvägningar gällande studien.

6.1 Val av metod

Kvalitativa metoder kan betraktas som en mångfacetterad metod (Ahrne & Svensson, 2015). Författarna menar att kvalitativa metoder enkelt kan beskrivas som en samling metoder som oftast sker genom interaktion med människor i form av intervjuer eller observationer. Det som är av störst värde inom kvalitativa metoder är främst det som oftast är abstrakt såsom förståelse. Det handlar därmed inte om att mäta utan istället om hur, var och vilka situationer ett fenomen sker i.

Ahrne och Svensson (2015) påpekar att kvalitativa metoder kan fånga olika aspekter av samhället och mänsklig interaktion på ett annat sätt än de kvantitativa. De menar även att forskaren i den kvalitativa metoden får en mera direkt och nära kontakt med såväl respondenter som deras miljö. Flexibiliteten i forskningsprocessen är även större i denna metod då forskaren har möjlighet att anpassa intervjuprocessen efter respondentens svar, agerande och uttryck. Då syftet med den här studien är att undersöka förskollärares uppfattningar om hur samlingen kan anpassas för att vara inkluderande för alla barn, har vi författare valt att använda oss av den kvalitativa metoden i form av intervjuer. Genom intervjumetoden skapas möjligheten att komma respondenterna nära och på så vis kunna bilda en djupare förståelse för fenomenet.

Pramling (2020) förklarar att den kvalitativa ansatsen syftar på relationen mellan det vi faktiskt har studerat och det vi uttrycker oss om. Eriksson Barajas m.fl. (2013) menar att den kvalitativa ansatsen baseras på människors förståelser av sin upplevelse av omvärlden, till skillnad från den kvantitativa ansatsen som fokuserar på mängden data. Vidare beskriver Rennstam och Wästerfors (2015) att under insamlingen av material bör forskaren försöka säkerställa en viss helhetsöverblick. I en kvalitativ studie är mängden data inte viktig, utan dess variation och betydelse. Eriksson Barajas m.fl. (2013) tillägger även att i en kvalitativ ansats har forskaren en deltagande roll men bör vara så objektiv som möjligt för att inte påverka respondentens svar.

6.2 Metod för datainsamling

Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) konstaterar att intervjuer är den vanligaste forskningsmetoden både bland studenter och bland forskare som arbetar med en kvalitativ inriktning. Intervjuer har en grundläggande roll i många samhällsvetenskapliga forskningsstudier. Författarna menar att kvalitativa intervjuer har en flexibilitet kring hur och i vilken ordning frågor kan ställas. Vi författare har använt oss av den semistrukturerade intervjun då forskaren är mera fri att anpassa frågorna, att ställa följdfrågor och att hitta nya angreppssätt under intervjuens gång. Denna intervjuform kan även ses som ett samtal där forskaren är en samtalspart som verkligen är intresserad av ett särskilt tema, men även

respondenternas tankar och erfarenheter kring temat. Respondenterna ges också möjlighet till att svara under stor frihet utifrån deras egna uppfattningar.

Ingerman (2021) menar att i formuleringen av *intervjufrågorna* bör forskaren noggrant tänka igenom de aspekter av fenomenet som är mest relevanta för studien och som kan svara på forskningsfrågan. Sedan skrivs frågor ner om de viktiga aspekterna som samtalet ska utgå ifrån. I vårt fall handlade dessa aspekter om barns delaktighet, anpassningar i olika lärmiljöer, utmaningar och utvecklingsmöjligheter gällande inkludering i samling.

För att få en avslappnad stämning och en större förståelse för respondenternas svar valde vi att dela in frågorna i tre kategorier; *bakgrundsfrågor*, *nulägesfrågor* och *uppfattningsfrågor om inkludering/samling* (bilaga 1). Med öppna frågor kunde respondenterna berätta om sina uppfattningar och erfarenheter i detalj. Utifrån respondenterna konkreta exempel kunde vi författare ställa kompletterande frågor men även konkretisera vissa frågor kring ett enkelt problem.

6.3 Urval och avgränsningar

Wide och Hakeberg (2021) påpekar att i en kvalitativ studie är det viktigt att göra ett strategiskt urval av deltagarna. Med strategiskt urval menar författarna att deltagarna skall vara en så heterogen grupp som möjligt men även att deltagarna ska ha en tydlig relation med forskningsfrågan. Detta för att kunna få relevanta, kvalitativa och stabila svar som kan bidra med kunskap kring undersökningsämnet. Wide och Hakeberg (2021) tillägger att ett lämpligt antal deltagare ska vara mellan 5–25 personer. Vi författare har valt att intervjua sex förskollärare dels för att det är ett lämpligt antal även om det är underkant, dels för att hinna transkribera och analyserar deras svar.

De valda förskollärarna har vi haft kontakt med sedan tidigare under utbildningens gång och vet att de har olika lång arbetslivserfarenhet. Vi författare har även valt att intervjua sex förskollärare på tre olika förskolor inom två kommuner. Detta för att få en bredare förståelse för deras uppfattning kring en inkluderande samling. I nedanstående tabell presenteras de olika förskollärarna som deltagit i intervjuerna med deras erfarenhet, barngruppens storlek samt barnens ålder. På varje förskola intervjuades två förskollärare, en som arbetar på yngrebarnsavdelning (1–3 år) och en som arbetar på äldrebarnsavdelning (3–6 år). Denna information om förskollärarna bidrar till en bättre förståelse om de variationer av förskollärarnas uppfattningar om inkluderande samling för alla barn i vår studie. Förskollärarnas namn är fingerade för att värna om deras anonymitet enligt de etiska principerna som det Vetenskapliga rådet omnämner.

Respondent	Namn	Erfarenhet som förskollärare	Barngruppens storlek och ålder
Förskollärare 1	Malin	10 år	24 barn mellan 4–5 år
Förskollärare 2	Sara	20 år	15 barn mellan 1–3 år
Förskollärare 3	Tina	11 år	14 barn mellan 1–3 år
Förskollärare 4	Laura	8 år	23 barn mellan 5–6
Förskollärare 5	Sonja	37 år	19 barn mellan 3–6
Förskollärare 6	Zelda	11 månader	11 barn mellan 1–3

Svensson och Ahrne (2015) hävdar även att urval kan ta sin utgångspunkt i en *social miljö*, detta kan benämnas som *fall*. Dessa miljöer varierar beroende på vad ens forskningsfrågor fokuserar på. Då vår forskningsfråga vill undersöka förskollärares uppfattning gällande alla barns inkludering vid samling blir den sociala miljön i vår studie förskola.

6.4 Genomförande

Förskollärarna kontaktades angående vår studie via e-mail för att informera om och bestämma plats och tid för intervjuerna. Detta gjorde vi genom att bifoga ett missiv (bilaga 2). Förskollärarna informerades om de forskningsetiska principerna som omnämns av Vetenskapsrådet. I missivet understryks det även att intervjutillfället skall uppfattas som en pratstund där förskolläraren får dela med sig av sina erfarenheter och tankar kring inkluderingen av alla barn i samlingen.

Förskollärarna fick välja om de ville hålla intervjuerna på respektive förskola eller digitalt. De två första intervjuerna hölls på plats och de övriga digitalt. Tanken var från början att besöka de tre förskolorna men på grund av olika omständigheter blev det digitala alternativet en bra möjlighet. Varje intervju tog cirka en halvtimme och efter första intervjun fick vi omformulera några frågor för att få en bättre kvalitet på svaren.

Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) beskriver att det finns fem regler kring intervjuer vilka vi utgick efter. Dessa regler innebär att forskaren ska på ett tålmodigt och vänligt sätt lyssna på personen som intervjuas men samtidigt reflektera på det som uttalas. Forskaren ska inte hävda någon form av auktoritet, ge råd eller argumentera med respondenten utan endast tala eller ställa frågor under vissa omständigheter såsom vid tydliggörande av frågor eller om respondenten är orolig eller rädd.

För att underlätta analysen av studien spelade vi in intervjuerna med deltagarnas verbala samtycke. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) skriver att även de som använder någon

form av inspelningsteknik behöver ändå penna och papper för att göra anteckningar, till exempel på följdfrågor som ställs senare i intervjun, gester, grimaser och andra otydliga saker som inte fångas på ljudinspelningen. Med detta i åtanke deltog vi samtliga studenter vid alla intervjutillfällen för att underlätta analys och diskussion av undersökningen.

6.5 Databearbetning och Analysmetod

Eriksson Barajas m.fl (2014) menar att en vetenskaplig analys bygger på att dela upp det undersökta fenomenet i mindre delar och utforska dem separat. Sedan sker syntes som går ut på att sätta ihop delarna till en helhet, det som inom den kvalitativa ansatsen kallas för kodning. Det vill säga analysarbetet består av att dela upp de nyckelord som observeras och sätta ihop dem till beskrivningskategorier.

Dahlgren och Johansson (2019) beskriver en fenomenografisk analysmodell med sju steg vilken vi författare har valt att använda vid genomförandet av vår analys. Första steget är *att bekanta sig med materialet*, här lyssnade vi igenom alla intervjuerna noggrant. Efter transkribering läste vi intervjuerna för att lära känna materialet ordentligt. Därefter påbörjade vi steg två som är *kondensation*. Här delade vi upp de styckena från respektive respondent som var mest intressanta och relevanta för vår studie. De passager vi valde lade vi in i ett gemensamt dokument för att få en tydlig överblick och samsyn. Efter detta påbörjade vi steg tre vilket är *jämförelsen*. Här letade vi efter likheter och skillnader mellan de olika passagerna från förskollärarna. I steg fyra som handlar om *gruppering* försökte vi hitta de skillnader och likheter i passagerna för att kunna gruppera dem.

Genom att vi hittade likheter mellan de olika passagerna kunde vi i det femte steget *artikulera kategorier*. I det sjätte steget som kallas för *namnge kategorierna* enades vi om ett relevant namn på våra kategorier. Namnet på kategorierna visar vad den handlar om. I det sista steget som heter *kontrastiv fas* gick vi igenom alla delar och såg om de kunde passa in i mer än en kategori. Där menar författarna att forskare ska jämföra och kontrastera alla delar med varandra och sedan kontrollera att de valda delarna matchar flera kategorier. Det vill säga att en kategori måste vara exklusiv. I samband med detta nämner även Dahlgren och Johansson (2019) att förhandlad samstämmighet kan användas när forskningen sker i grupp. Först tog vi fram olika förslag på kategorier var och en och sedan diskuterade vi i gruppen för att enas om det slutgiltiga kategorisystemet.

6.6 Tillförlitlighet och Trovärdighet

Enligt Trost (2010) innebär *validitet* och *reliabilitet* att mäta det som är relevant i ett sammanhang för att kunna uppnå ett resultat i den kvantitativa studien. När det däremot kommer till den kvalitativa studien handlar validitet och reliabilitet om studiens *trovärdighet* och *tillförlitlighet*. Författaren påpekar att trovärdigheten och tillförlitligheten i den kvalitativa studien är en utmaning då mänskliga uppfattningar inte kan mätas. Här blir det istället viktigt för forskaren att kunna visa och förklara tillvägagångssätt av studien på ett transparent sätt för läsaren för att få deras förtroende. Läsaren skall även kunna ta del av de etiska aspekter som forskaren haft i åtanke under såväl datainsamling som vid avrapportering av resultat.

Under hela undersökningsprocessen har vi författare haft de etiska principerna som Vetenskapsrådet omnämner i åtanke. För att öka studiens validitet var vi alla tre studenter varit närvarande och aktivt delaktiga under samtliga sex intervjutillfällen. Detta valde vi för att minska intervjueffekten men också för att alla skulle kunna ställa följdfrågor. Tanken med detta upplägg var även att var och en av oss skulle ansvara för en uppgift såsom att anteckna alla ickeverbala uttryck, spela in och ställa intervjufrågor. Trost (2010) hävdar att frågeformuleringen och sättet som frågorna ställs på har stor betydelse för forskningsstudiens validitet. Författaren menar att frågorna inte skall vara ledande eller vara "påståendefrågor". Därför valde vi författare öppna frågor som gav respondenterna möjlighet att kunna berätta utförligt om deras uppfattning. Efter att intervjuerna hade genomförts fick var och en lyssna och skriva ned nyckelord som sedan diskuterades gemensamt, på så vis kunde nyckelorden jämföras.

Svensson och Ahrne (2015) skriver att *generalisering* handlar om att kunna jämföra och hänvisa till tidigare forskning och att kunna överföra forskningsresultat till andra sociala miljöer, detta för att studien skall bli så trovärdig som möjligt. Generalisering fungerar alltså på ett annat sätt inom de kvalitativa metoderna än inom de kvantitativa. I de kvalitativa metoderna görs inga beräkningar eller dylikt. Dahlgren och Johansson (2019) beskriver att i en kvalitativ forskning används inte sannolikhetsurval såsom den kvantitativa utan denna forskning kan baseras på teori och strategiskt urval. Men problemet med den kvalitativa studien är när forskare gör intervjuer med ett litet antal personer, då kan det vara svårt att generalisera resultaten det vill säga resultaten kan överföras till andra social miljöer. Svensson och Ahrne (2015) beskriver också att det är naturligt svårare att generalisera inom kvalitativa studier. Detta bör alltid göras med stor försiktighet. Trots det är det ändå möjligt att med stöd i annan forskning eller teorier närma sig en viss generaliserbarhet kring frågeställningens resultat. Då endast sex förskollärare deltog i studien anser vi och är medvetna om att undersökningen är begränsad därmed blir det svårt att generalisera resultatet.

6.7 Etisk hänsyn

Bjørndal (2018) hävdar att etik kommer från det grekiska ordet *ethos* och handlar om ett reflekterande förhållningssätt gentemot omvärlden, det vill säga att fundera över värderingar, regler och normer som styr det egna handlandet. I vårt fall blir omvärlden de intervjuade förskollärarna.

När det kommer till vetenskapliga undersökningar påtalar Svensson och Ahrne (2015) att forskaren kommer i kontakt med känslig information om andra människor så därför måste forskaren beakta ett antal etiska principer, såsom det omnämns i *Vetenskapsrådet*. En etisk princip som man vid genomförandet av intervjun skall ta hänsyn till är *informerat samtycke*. Detta innebär enligt författarna att deltagarna ska informeras om studiens syfte och därmed bestämma själva om de vill medverka. Trost (2010) hävdar också att deltagarna måste godkända intervjun. Forskare skall informera deltagarna om att de har rätt att avbryta intervjun när de vill. Vi skickade ut ett missiv till deltagande förskollärare där vi informerade om vår studie samt bad om deras samtycke.

Vidare poängterar Svensson och Ahrne (2015) vikten av *konfidentialitet* och *nyttjandekravet*. Konfidentialitet handlar om att deltagaren inte skall kunna identifieras av utomstående när studien publiceras vilket vi tar hänsyn till genom att avidentifiera alla deltagande förskollärare

och förskolor. All insamlade data kommer även att förstöras efter godkänd examination. För att vår studie ska uppnå nyttjandekravet ser vi till att alla insamlade personuppgifter inte får användas för åtgärder som direkt kan påverka deltagarna eller användas för kommersiella ändamål. Ljudinspelningarna användes endast i vår analys och raderades efter godkänd examination.

7 Resultat

I detta avsnitt redogörs det resultat som vi författare kommit fram till när det empiriska materialet har analyserats. Utifrån intervjuvaren gällande förskollärares uppfattning kring inkludering i samlingen har vi valt att presentera resultatet i fem olika beskrivningskategorier. Först presenteras de deltagande förskollärarna under rubriken förskollärares *erfarenhet och kompetens*. Därefter presenteras studiens resultat i följande rubriker; förskollärares uppfattning om *samlingens syfte*, en *inkludering samling*, *arbetssätt* och *utmaningar* som kan uppstå i det inkluderande arbetet.

7.1 Förskollärarnas erfarenhet och kompetens

I detta avsnitt presenteras de förskollärarna som har deltagit i studien. Detta gör vi för att underlätta läsningen och för att få en bättre förståelse av det resultat vi kommit fram till från det empiriska materialet. Förskollärarna har varierande arbetslivserfarenheter och kunskap gällande inkludering i samlingen.

Förskollärare 1-Malin arbetar på äldrebarnsavdelning och har arbetat som förskollärare i tio år. Hon har ingen ytterligare formell utbildning i det specialpedagogiska området förutom sin lärarutbildning.

Förskollärare 2-Sara arbetar på yngrebarnsavdelningen och har varit yrkesverksam i 20 år som förskollärare. Hon har ingen formell utbildning inom specialpedagogik men hon har stor arbetslivserfarenhet kring inkludering då hon arbetat på en resursavdelning i nio år.

Förskollärare 3-Tina har varit anställd som förskollärare i elva år och arbetar på en yngrebarnsavdelning. Hon har inte heller någon ytterligare formell utbildning inom specialpedagogik.

Förskollärare 4-Laura har arbetat som förskollärare i åtta år och är verksam på en äldrebarnsavdelning. Hon har ingen formell utbildning inom specialpedagogik.

Förskollärare 5-Sonja har tjänstgjort som förskollärare i 37 år och arbetar på en äldrebarnsavdelning. Hon har läst en fortbildningskurs på 20 högskolepoäng inom specialpedagogik.

Förskollärare 6-Zelda är nyexaminerad och har arbetat som förskollärare i elva månader på en yngrebarnsavdelning. Hon har inte heller någon ytterligare formell utbildning inom specialpedagogik.

7.2 Förskollärarnas uppfattning om syfte med samling

En intressant upptäckt i resultatet är förskollärarnas uppfattning om vad samling innebär. Samtliga förskollärare uttrycker att det de kallar för samling idag inte är den traditionella samlingen. Med den traditionella samlingen menar förskollärarna att barnen sitter tillsammans i en ring varje dag och vid samma tid och den anses även domineras av vuxen envägskommunikation. I den traditionella samlingen uppmärksammas vanligtvis vem som är här, namnsång sjöngs, veckodagar och årstider omnämns samt väder går igenom. Samtliga förskollärare uttrycker att de hellre kallar nutidens samling för möte då samling numera kan ha en förlegad klang. Alla sex förskollärarna anser att det skall vara en trevlig stund där barnen kan få berätta och agera efter sina förutsättningar och syftet skall formuleras utifrån barnens intresse och behov.

Samling är nästan som ett fult ord idag tycker jag nästan. Samling eller man kan säga lärgrupper eller aktivitetsgrupper men samling det låter det gamla traditionella där det liksom är envägskommunikation där man inte liksom ha barnen i fokus på det sättet. De få berätta, de får agera. /.../. (Sonja)

Samtliga förskollärare uttrycker att de inte längre utgår från den traditionella samlingen, utan hellre kallar det för möte eller arbetsgrupp. Dock framkommer det i resultatet att det finns element från den traditionella samlingen kvar. *Malin* uttrycker att samlingen skall ge barnen information då det är många som behöver ha koll på läget och för att kunna hantera dagen på bästa sätt. Informationen är mestadels från de vuxna vilket gör att samlingen blir relativt vuxenstyrd. Vidare uttrycker förskolläraren att samlingen sker återkommande varje dag på samma tidpunkt.

Just i vår barngrupp just nu så har vi varje morgon klockan nio ett morgonmöte, så vi har inte den här klassiska samlingen där man sitter i en ring utan vi samlar ju ihop barnen och på det morgonmötet får de reda på vem som jobbar, vilka vuxna som finns och vem som är borta /.../. För oss är ju det rent informativt, de är ju så stora, de skall snart börja skolan så de behöver ju kunna få den informationen de behöver. (Malin)

En annan aspekt som förskollärarna belyser är syftet med samlingen. Förskollärarna uttrycker att innehållet och utformningen av samlingen beror på dess syfte. Syftet med samlingen utgår från barnens behov, ålder och det som barnen klarar av. Förskollärarna beskriver att syftet med samlingen kan vara undervisning, relationsskapande, att ha en rolig stund tillsammans men även ett forum för barnen att få känna att de lyckas.

Jag tycker att det måste finnas ett syfte med samlingen. Syftet kan vara språkutveckling genom bokläsning eller informativt genom exempelvis att barnen kan samlas för att två barn vill informera de andra barnen om vad de pratade om under mötet med rektorn som vi kallar för "barnens råd" men även om vilka barn som ska gå till rektorn nästa gång /.../. (Laura)

Enligt förskollärarnas uppfattningar angående syftet med samlingen, är det nära sammankopplat med barnens ålder. På yngrebarnsavdelningen blir innehållet och syftet med

samlingen ofta relationsskapande med lek, sång, ramsor och vikten läggs på att ha en rolig stund tillsammans. På äldre barns avdelningen har samlingens innehåll och syfte däremot mest fokus på lärande i form av projekt och information.

7.3 Förskollärarnas uppfattning angående inkludering i samling

Samtliga förskollärare ger uttryck för att inkludering i samling innebär att alla barn skall få vara med utifrån sina egna förutsättningar. En förskollärare bör hela tiden vara proaktiv vilket innebär att observera och reflektera över sin barngrupp och dess behov i dåvarande situation.

Inkludering är ju alltså att alla är välkomna i förskolan utifrån sina egna förutsättningar /.../. (Sara)

Inkludering handlar om att alla barn blir erbjudna att vara med i samlingen men barnens val att delta baseras på frivillighet. Förskolläraren *Tina* uttrycker att de inte kan tvinga barnen att vara med utan att endast locka. Samlingen skall vara frivillig och barnen skall få möjlighet att lyckas. Vill ett barn inte vara med försöker förskolläraren att hitta ett annat tillfälle då barnet får möjlighet att lära sig. Förskolläraren reflekterar över sitt förhållningssätt och accepterar att man inte kan få med alla barn utan försöker istället hitta nya sätt.

Det inkluderande är ju att alla får möjlighet och bjuds in och få vara med men väljer ett barn att inte delta och det går inte att locka på något sätt då har man ju försökt och erbjudit barnen att få vara med i samlingen men att det bygger på en frivillighet. Går det inte att locka då känner jag att då är inte barnet där och då vill jag inte tvinga med barnet /.../. (Tina)

Alla de intervjuade förskollärarna belyser att barnen inte måste vara fysiskt delaktiga för att vara inkluderade i samlingen. Alla barn skall få möjligheten att vara inkluderade i samlingen men samtidigt kan man inte tvinga någon. Barnen kan vara på samma plats eller i närheten, förskollärarna påtalar att barnen ofta har ett sinne med i vad som händer ändå. Men det behöver inte vara det att barnet behöver sitta tillsammans fysiskt med barngruppen för att vara med. *Zelda* nämner att när namnsångens sjungs, sjunger de alla barns namn även de barn som kanske inte deltar fysiskt i samlingen utan gör något annat i närheten.

/.../ det är säkert att vi inte kan tvinga barnen att vara med egentligen för att då inkluderas inte det här barnet på sitt sätt för att det kan vara att barnet sitter längre bort men ändå är med och hör och lyssnar, till exempel namnsången sjunger vi allas namn och det är en form av inkluderade /.../. (Zelda)

Det framkommer i vårt resultat att förskollärarnas uppfattning kring inkludering av alla barn i samlingen är att alla barn skall vara med och kunna delta utifrån sina förmågor. Däremot menar samtliga förskollärare att de inte kan tvinga barnen att vara med för sakens skull. Förskollärarnas uppfattningar innebär att barn skall få erbjudande om att vara med i samlingen och blir lockad att delta men aldrig att känna sig tvingad. Det vill säga att om ett barn tvingas att vara med blir det varken bra för barnet eller de övriga i barngruppen.

7.4 Förskollärarnas arbetssätt gällande inkludering vid samling

För att kunna skapa en inkluderande samling för alla barn hävdar förskollärarna att olika anpassningar behöver göras. Vi har valt att presentera de olika *anpassningar* som förskollärarna har benämnt utifrån olika kategorier nämligen den *fysiska*, *pedagogiska* och *sociala miljön*.

Utifrån den *fysiska miljön* har vi noterat att förskollärarna omnämner utformning av rummet, visuell miljö, ljudmiljö konkreta material och utemiljö som viktiga faktorer för barns delaktighet och lärande. *Sonjas* uppfattning är att avdelningen har gjort olika anpassningar när det kommer till ljudnivån genom att ha ljud som tema. De har skapat möjligheter för barnen att observera och känna vad höga respektive låga ljud är med hjälp av en orkester.

Vi jobbar väldigt mycket med ljud. Vi har ganska hög ljudnivå med 19 barn de har ganska lätt för att trigga upp varandra. Då har vi bestämt att vi ska jobba mot det alltså inte hela tiden. Man ska observera själv vad är höga eller låga ljud då har vi gjort liksom orkester till exempel. /.../. (Sonja)

Malin tar också upp hur de har utformat och utnyttjar de olika lärmiljöerna för att tydliggöra och anpassa aktiviteterna. Samtliga förskollärare talar om lärmiljön som den tredje pedagogen och menar att det är viktigt att den är väl genomtänkt då lärmiljön på ett tydligt sätt ska berätta för barnen vad de kan göra och dessutom gynna det sociala samspelet.

Vi har pärlstudio, legorum, ateljé, vi har ett kontor, ja så det är ganska tydligt vad barnen skall göra men först när vi går ut till de här olika rummen så förbereder vi aktiviteter/.../. (Malin)

När de kommer till den *pedagogiska miljön* betonar förskollärarna vikten av att fånga upp barnens intresse genom att erbjuda varierande sätt att lära med hjälp av diverse anpassningar. *Sara* anpassar samlingen genom att konkretisera innehållet, genom att använda rösten och kroppen på olika sätt men även med hjälp av olika tempo i samlingens aktiviteter. Förskolläraren poängterar att samlingen skall vara intressant och spännande särskilt för de yngre barnen. Vidare beskriver förskolläraren att sångsamling kan påbörjas med en lugn sång där barnen sitter för att sedan gå över till en mera aktiv sång där barnen uppmuntras till rörelse.

Alltså det är ju fysiskt material som den här lilla sångpåsen med några djur eller saker i, ens egen röst tycker jag är väldigt viktig (börjar visa) just att man börja prata lite spännande och man pratar tyst kanske eller så där, att man använder kroppen och rörelse, att barnen får vara med i samlingen /.../. (Sara)

Vidare betonar *Zelda* också att det måste finnas en tydlig början och slut men även ett tydligt syfte på samlingen. Att använda visuell förstärkning som exempelvis bildstöd och teckenspråk för att barn ska se vad som händer och kunna begripa, detta hjälper oss att förstå varandra. Kommunikationen genom TAKK och bildstöd skapar möjlighet till deltagande.

/.../ att ha i åtanke är man behöver väldigt tydliga strukturer med samling speciellt när man jobbar med yngre barn som aldrig var med i det, de som precis introducerades i förskolan. Det tar ju en tid och det med att tydliggöra pedagogiskt, dagsschema, bildstöld, teckenspråk eller TAKK, timer och närvarande för att få en bra samling/.../. (Zelda)

Andra anpassningar som samtliga förskollärare benämner inom den *pedagogiska miljön* är barngruppens storlek under samling men även förskollärarens förberedelse. Utifrån respondenternas svar tolkar vi författare att barngruppens storlek är central för att kunna arbeta på ett inkluderande sätt. Förskolläraren *Laura* förklarar att trots att det kan finnas flera verktyg är det klart att färre barn i samlingen är bättre, då möjligheten skapas för det enskilda barnet att delta aktivt. I mindre barngrupper blir det även lättare för förskollärarna att möta och se varje barns behov.

Jag skulle säga att förberedelse är avgörande för att skapa en inkluderande samling för alla barn. (Laura)

Sonja berättar alltså att hon följer FIGA-modellen (med förberedelse, introduktion, genomförande och avslut) och att en viktig anpassning är själva förberedelsen. För att kunna förbereda samlingen på ett adekvat sätt krävs grundliga observationer av barnen i sin barngrupp, detta för att kunna kartlägga de behov och intresseområden som finns. Vidare tillägger hon att det är viktigt att introducera material som skall användas för att få en förståelse särskilt för barn i behov av särskilt stöd.

Det är ju det som är att förbereda alltså du måste vara proaktiv hela tiden och du måste vara liksom... Vad är det för grupp? hela tiden. (Sonja)

Samsyn i arbetslaget och pedagogernas förhållningssätt är också viktiga faktorer när det kommer till anpassningar, då det kan vara en svårighet för barnen om alla i arbetslaget gör på olika sätt. *Sara* anser att barnets bästa måste komma först och all planering och genomförande måste utgå från barnens förutsättningar oavsett olikheterna som kan finnas i arbetslaget.

Man måste kunna prata och få en samsyn kring barn och hur man alltså...säg att det är ett barn som utmanar och en tycker att man skall jobba åt det här hållet och man själv tycker att man skall jobba åt helt andra hållet och där måste man få en samsyn kring barnet. Sen vet barnen att alla vuxna är olika och man får göra olika saker och alltså så här men att man ja har en samsyn, det är väldigt viktigt i arbetslaget. (Sara)

När det kommer till den *sociala miljön* i relation till samlingen är gemenskap, trygghet och meningsfullhet av stor betydelse. Förskolläraren *Zelda* anger att samlingen möjliggör god samvaro och därigenom kan alla i barngruppen känna sig trygga samt bygga relationer med varandra. Samlingen bör även göras till en intressant stund genom att förskolläraren är lyhörd för barnens förmåga och intresse. Varje barn skall känna sig välkommen och som en betydande del av gruppen.

Samling är en stund under dagen vi kan mötas i gruppen och på det sättet bygger vi relationerna med varandra och då hittar vi en lugn och rolig stund att vara med varandra. När vi börjar namnsånger, de sjunger, kanske alla inte kan sjunga men man ser att de blir glada, klappar och väntar på sin tur. (Zelda)

Tina lyfter även att barnen skall vara bekväma och kunna hantera sig själva utan att behöva hamna i affekt under samlingen. Hon poängterar dock att förskollärare ibland får acceptera att alla barn inte kan fångas vid alla tillfällen och därmed inte gå in i något maktspråk.

Jag går inte in i något maktspråk eller bestämmande över barnet utan att jag tänker hela tiden att barnen ska lockas in i det. Att vara lyhörd för barnens förmåga och kompetens att delta. Vad barnet behöver utan vad jag som vuxen kanske behöver utan lyssna till barnet, var det befinner sig, vad det klarar av. (Tina)

Utifrån de anpassningar i förskollärares arbetssätt när det gäller inkludering i samlingen tolkar vi att samlingens syfte och innehåll skall vara meningsfullt och lustfyllt för barnen. Förskollärarna ska erbjuda ett varierande arbetssätt med olika stödstrukturer för att locka barnen till frivilligt deltagande och göra det möjligt för barnen att lyckas. Å ena sidan är det viktigt att barnen delas in i mindre grupper för att alla ska bli sedda, hörda och kunna komma till tals men å andra sidan sker relationsskapande och gemenskap i helgrupp.

7.5 Förskollärarnas utmaningar angående inkluderande samling

Enligt förskollärarnas uppfattningar finns det många utmaningar av olika karaktär när det gäller inkluderingsarbetet vid samlingen. Något som kommer fram är problematiken runt personalfrågor vilka kan vara förskollärares förberedelse, anpassningar, personalbrist och samsyn i arbetslaget. Det kan handla om att förskolläraren inte är förberedd och att anpassningar saknas. Om ett barn springer omkring för att det har svårt för att sitta still behöver förskolläraren göra anpassningar för att barnet ska kunna lyckas i samlingen, annars blir det inte bra för varken det barnet eller någon annan. Förskolläraren kan då bli stressad och barnet kan känna att det misslyckas, vilket kan göra det svårare för alla barn att delta utifrån sina förutsättningar.

Jag tycker att man behöver ju alltid mer tid att fördjupa och komma liksom till kärnan i personalläget med vissa saker men tiden är den man har. Det jag tycker ställer till är de dagar när det är kort om folk och vikarier situationer. (Sonja)

Trots att förskolläraren är väl förberedd kan personalbrist vara en utmaning uppger *Zelda* då vikarier ibland inte känner till verksamhetens rutiner eller barnens behov. Förskolläraren beskriver att vikarier ibland kan "klampa" in i verksamheten då de oftast saknar utbildning och kompetens. Hon anser att det är jättesvårt att berätta till varje vikarie om de olika barnens behov.

/.../Utmaning kan vara att man är själv, man jobbar med vikarier, ibland brukar det vara personalbrist det kan vara stor utmaning i detta arbete för att det behövs två för att alla barn ska vara med och sitta och då krävs mer det här kunskaper såsom TAKK, bildstöd och tydliggörande pedagogik som ibland kan vara utmaning att barnen vägrar att komma i samlingsen. (Zelda)

En annan utmaning som omnämns av samtliga förskollärare är antal barn i barngruppen fast utifrån olika synvinklar beroende på barnens ålder. Förskolläraren *Tina* som arbetar på yngre barns avdelning betonar att det i stora barngrupper kan vara svårt att möta varje barn där det befinner sig och att arbeta utifrån barns varierande intresse och behov. Barnen ska kunna känna sig bekväma och att de kan hantera sig själva i samlingsen utan att hamna i affekt.

/.../Om vi envisas med att erbjuda att ett barn ska vara med i samlingsen fast hela barnet protesterar då blir ju det är inget bra överhuvudtaget för någon, varken för barnet jag tvingar med och inte för de barnen som ska sitta och lyssna på det barnet som protesterar. (Tina)

Barngruppens storlek kan också påverka barnens talutrymme hävdar *Malin* som jobbar på äldre barns avdelningen. Hon påtalar att det kan vara en utmaning att balansera mellan barns talutrymme och lyssnande. Medan några barn undviker att tala i den stora gruppen tar andra barn ett stort talutrymme vilket gör att de tysta barnen inte får möjlighet att dela med sig av sina tankar och intressen.

/.../alltså det är en utmaning att alla barn inte vill prata och sen är det ju en utmaning med att en del vill prata mycket och sedan är det ju en utmaning kanske också då att man kanske inte lyssnar på den här kompis som vill berätta någonting, antingen börjar man ju prata om något eget eller så gör man något annat utan mer liksom försöka få tillbaka dem /.../. (Malin)

Alla intervjuade förskollärare var positiva till inkluderingsarbetet men poängterar att det hela tiden framkommer utmaningar. Utifrån det insamlade empiriska data är förskollärarnas uppfattningar att de utmaningar som kan uppkomma är förskollärarnas kompetens och förberedelse, personalbrist och barngruppens storlek. De flesta förskollärarna menar att om samlingsen blir bra blir dagen mer hanterbar, tydlig och begriplig för barnen, då samlingsen ofta är på morgonen.

8 Diskussion

I detta avsnitt diskuteras studiens metod och det resultat som framkommit i vår studie. Resultatet presenteras utifrån våra forskningsfrågor; *Vilka uppfattningar finns hos förskollärare om vad en inkluderande samling är för alla barn? Vilka anpassningar beskriver förskollärare att de gör för att inkludera alla barn i samlingen? Vilka utmaningar uppfattar förskollärare finns i inkluderingsarbetet?* Därefter diskuteras de *utvecklingsmöjligheter* som de deltagande förskollärarna tar upp gällande inkluderingsarbetet. Vidare synliggörs hur studien kan vara *relevant för läraryrket*. Slutligen kommer *förslag på vidare forskning*.

8.1 Metoddiskussion

Här diskuteras studiens process på ett kritiskt sätt. Vi har använt oss av databasen *Education research Complete*, genom blocksökning och med hjälp av nyckelorden inkludering, samling, anpassning och förskola har vi hittat relevanta artiklar för vårt forskningsfält. Sökorden har använts på både svenska och engelska. Majoriteten av de artiklar som används i tidigare forskning är från andra länder än Sverige och några artiklar handlar även om andra skolformer men mestadels från förskolan. Trots detta kan artiklarna ändå appliceras till vår studie. De vetenskapliga artiklarna har skapat möjligheten för oss att analysera inkludering i relation till samling utifrån olika synvinklar.

Att närma sig förskollärares uppfattning kring inkludering vid samling med hjälp av semistrukturerade intervjuer kan ställa till det, då intervjumetoden har sina för och nackdelar. Tanken från början var att genomföra dessa intervjuer på plats i de olika förskolorna. På grund av olika omständigheter var de flesta intervjuer digitala. Den positiva aspekten av att kunna hålla digitala intervjuer var flexibiliteten i att kunna anpassa oss efter förskollärares tider, sjukdom och arbetssituation. Dock ansåg vi att mötet i den digitala intervjun inte blev lika personlig och autentisk i jämförelse med intervjun på plats.

Ahrne och Svensson (2015) påpekar att kvalitativa metoder kan fånga olika aspekter av samhället och mänsklig interaktion på ett annat sätt än de kvantitativa. De menar även att forskaren i den kvalitativa metoden får en mera direkt och nära kontakt med såväl respondenter som deras miljö. Flexibiliteten i forskningsprocessen är även större i denna metod då forskaren har möjlighet att anpassa intervjuprocessen efter respondentens svar, agerande och uttryck. Då syftet med den här studien är att undersöka förskollärares uppfattningar om hur samlingen kan anpassas för att vara inkluderande för alla barn, har vi författare valt att använda oss av den kvalitativa metoden i form av intervjuer. Genom intervjumetoden skapas möjligheten att komma respondenterna nära och på så vis kunna bilda en djupare förståelse för fenomenet. Eftersom vi alla tre studenter var närvarande vid samtliga sex intervjuer anser vi att kvaliteten är högre på den insamlade datan. En svag punkt med detta tillvägagångssätt var dock att det var tidskrävande. På grund av tidsramen för studien var det svårt att intervju, transkribera men även att hinna analysera svaren från fler förskollärare än sex. Detta i sin tur minskar studiens generaliserbarhet.

Ingerman (2021) tillägger att sättet som frågorna formuleras på kan behöva anpassas utefter den respondentfrågorna riktar sig mot. Intervjufrågor som riktas mot icke professionella ska

särskiljas från frågor som riktas mot professionella, då deras kunskapsnivå kan vara högre än intervjuarens. På grund av att vår studies respondenter var utbildade och verksamma förskollärare var intervjufrågorna väl formulerade så att respondenterna skulle utgå från exempel i det dagliga arbetet i verksamheten.

8.2 Resultatdiskussion

Här diskuteras förskollärarnas uppfattningar angående en inkluderande samling utifrån andra ordningens perspektiv. Enligt Uljens (1989) är den andra ordningens perspektiv människors skilda subjektiva sätt att erfara ett fenomen. Förskollärarnas personliga uppfattningar diskuteras i samband med tidigare forskning och litteratur som har använts inom vår undersökning. Diskussionen presenteras utifrån tre beskrivningskategorier vilka är *en inkluderande samling*, *anpassningar* och *utmaningar*.

8.2.1 En inkluderande samling

Resultaten i vår undersökning visar att fenomenet *samling* är en återkommande aktivitet i förskolorna. Alla sex deltagande förskollärare visar en positiv inställning till samlingen och har samlingar i sin verksamhet. Något som har framkommit under studiens gång är benämningen av den traditionella samlingen. Alla intervjuade förskollärare påpekar att de inte använder sig av den traditionella samlingen då de anser att den är förknippad med vuxenstyrda och upprepade aktiviteter. Detta stämmer överens med Olofssons (2010) beskrivning av innehållet i samlingen som användes av Friedrich Fröbel (1782–1852). I denna traditionella samling förekom vanligtvis förbestämda ritualer som upprop, dagens namn och datum, väderlek och årstid. Barnen förväntas att sitta stilla i en ring, lyssna, tala inför grupp och sjunga. De deltagande förskollärarna i studien berättar att utformningen av samlingen inte längre är att sitta i cirkel utan barn och vuxna sitter på olika sätt och olika platser beroende på aktiviteten. Förskollärarna uppgav även att innehållet istället ska variera beroende på barnens intresse och behov. Utformningen och innehållet av samlingen bestäms numera av samlingens syfte och barngruppen.

En annan slutsats av studien är att barnens ålder är avgörande för samlingens innehåll och syfte. Utifrån det empiriska materialet framkommer det tydligt att på yngrebarnsavdelningen är syftet med samlingen relationsskapande och att ha en rolig stund. Åberg och Lenz Taguchi (2005) hävdar också att samlingen handlar om en rolig och lärorik stund tillsammans. Under samlingen diskuterar barngruppen vad de har gjort och vad de skall göra under dagen, för att förtydliga dagens innehåll. Detta är även i linje med Collins (2013) studie som påpekar vikten av att samlingen skall vara en positiv upplevelse och rolig stund för både barn och lärare. Genom detta blir lärarna mer engagerade och därmed skapas en positiv atmosfär inte bara under samlingen utan under hela dagen. I relation till det som Collin skriver om positiv atmosfär så tar en av de intervjuade förskollärare upp att om morgonsamlingen blir lyckad blir även resten av dagen i regel lyckad, samlingen kan alltså uppfattas vara ett avgörande moment för hur dagen skall bli. Det framkommer även att samlingens innehåll och syfte på äldrebarnsavdelningen har mera fokus på information och lärande. I relation till detta beskriver Simeonsdotter Svenssons (2009) studie att samlingen som en pedagogisk lärandesituation. Där både barn och vuxna kommunicerar och samspekar med varandra.

När det gäller att *inkludera* alla barn i samlingen uttrycker förskollärarna i studien att alla barn skall få bli erbjudna om att vara med utifrån sina förutsättningar. Samtliga förskollärare anser att samlingen skall vara frivillig och att de inte kan tvinga något barn att vara med. Enligt Swärd och Kimhag (2022) innebär inkludering tillhörighet i grupp samt att vara aktivt deltagande. Författarna beskriver att ett barn är inkluderat när det deltar aktivt. Aktiv delaktighet i sin tur innebär att barnet skall vara fysiskt delaktig och även socialt närvarande. Trots detta är det förskollärarens ansvar att skapa möjligheter för att alla barn skall känna sig inkluderade och kunna delta utifrån sina villkor då alla barn har olika behov.

En uppfattning som samtliga förskollärare delar angående inkludering är att förskolläraren skall locka in barnen på olika sätt till samlingen och skapa möjligheter för barnen att kunna delta aktivt. Detta framkommer även i Emilsson och Johanssons (2013) forskningsresultat. Författarna menar att barns deltagande, både individuellt och kollektivt, kan bero på förskollärarnas engagemang och vilja att inkludera barnen i samlingen. Det framkommer även i vårt resultat att förskolläraren påtalar att alla barn kanske inte kan vara med vid alla samlingar, detta handlar ju inte om misslyckande utan att barnet har varierande behov. Därför menade förskollärarna att det är av största vikt att arbetslaget ser över sitt arbets och förhållningssätt för att på så sätt förbättra det inkluderande arbetet.

En annan uppfattning de flesta förskollärare benämner är att samlingen skall ha ett tydligt syfte och struktur. Förskollärarna hävdar att när samlingens innehåll är tydlig är det enklare för barnen att veta vad som förväntas av dem och på så sätt är det lättare att delta och bli inkluderad. Luttröpp (2011) motiverar att samlingen är ett viktigt moment för barn med Downs syndrom och att strukturerade samlingar underlättar samspel och kommunikation med jämnåriga. Några förskollärare tar upp att det är grundläggande för förskollärare att anpassa samlingen för att på så sätt möjliggöra inkludering och delaktighet för alla barn.

8.2.2 Anpassningar

Förskolans läroplan betonar att alla barn i förskolan ska få en likvärdig utbildning vilken skall vara anpassad efter barns olika förutsättningar och behov (Lpfö 18). Det framkommer även i Skollagen (SFS 2010:800) att justeringar skall genomföras i de olika lärmiljöerna för att utbildningen ska kunna möta varje barns behov. Respondenterna påpekar alltså att dessa anpassningar kan vara i den *sociala*, *fysiska* och även den *pedagogiska miljön*. För att kunna anpassa samlingen efter barns förutsättningar och behov menade de deltagande förskollärarna att en formativ bedömning och kartläggning av barngruppen måste genomföras. Lundqvist m.fl. (2015) lyfter i sin studie vikten av att anpassa de olika miljöerna då det kan förekomma en stor variation av behov i barngruppen och därmed behövs olika form av stöttning.

När det gäller den *fysiska miljön* tar förskollärarna upp val och utformning av rummet för lärande som centrala faktorer. En del förskollärare uppger att de oftast har samlingen utomhus medan de andra har valt att ha samlingen inomhus. De förskollärare som oftast har samlingen utomhus berättar att platsen för samlingen kan variera beroende på behovet just den dagen, detta gör de för att alla barn skall få möjlighet att delta på olika sätt. Björck-Åkesson (2021) tar också upp att barn ska få vara aktiva i olika situationer, då den fysiska miljön kan påverka barns delaktighet och därmed deras möjlighet till inkludering. Enligt förskollärarnas uppfattning är utformningen av den fysiska miljön värdefull för barns aktiva deltagande. De menar att rummet där samlingen hålls skall vara anpassad efter samlingens syfte. Allt annat material som finns i rummet som kan vara störande kan antingen inkluderas i samlingen eller

exkluderas. Simeonsdotter Svensson (2009) framhåller också att innehåll och struktur av lärmiljön kan påverka hur barnen agerar och tillgodogör sig kunskap.

En annan indikator som SPSM (2022) omnämner inom den fysiska miljön är ljudmiljön och den visuella miljön. Alla förskollärare gav uttryck för att ovannämnda indikatorer togs i beaktning vid utformningen av de fysiska lärmiljöerna. En av förskollärarna beskrev även hur ljudmiljön blev ett innehåll av samlingen, detta för att tydliggöra ljudmiljöns påverkan för barnen utifrån ett annat perspektiv.

I samband med den *pedagogiska miljön* tar förskollärarna upp vikten av att anpassa undervisning för att på så sätt kunna inkludera alla barn i samlingen. Dessa anpassningar som förskollärarna väljer att använda sig av omdiskuteras i arbetslaget. Enligt de intervjuades utsagor används hjälpmedel som tydliggörande pedagogik i form av bildstöd, dagsschema och tecken som alternativ och kompletterande kommunikation (TAKK). Alla förskollärarna upplever att dessa anpassningar gav en positiv effekt på inkluderingsarbetet i samlingen. Swärd och Westman Andersson (2021) lyfter att en anpassad undervisning innebär att den skapar möjligheter för varje barn att kunna delta utifrån sina förutsättningar, då undervisningen blir mera tillgänglig.

När det kommer till den *sociala miljön* är barngruppens storlek en viktig faktor. Det framkommer i det empiriska materialet att en anpassning som genomförs i den sociala miljön för att gynna barnens sociala utveckling är att dela in barnen i mindre grupper. De deltagande förskollärarna anser att samlingar i mindre grupper kan möjliggöra meningsfulla relationer för barnen. Förskollärarnas uppfattning gentemot indelning i mindre grupper var positiv då de fick mera tid för att möta varje barn och lära känna barnets behov och intresse. I och med de mindre grupperna får barnen chans till att bygga relationer till både barn och vuxna, det blir lättare för barnen att dela med sig av sina tankar, erfarenhet och intresse.

I samband med detta poängterar Pramling Samuelsson m.fl. (2015) i sin studie att barngruppens storlek har en avgörande betydelse för barnens möjlighet till lärande. Författarna hävdar att det behövs mycket tid för att planera utifrån varje barns behov och intresse i stora barngrupper därför delas gruppen in för att på så sätt kunna bemöta varje barn i kommunikation och samspel. På samma sätt har respondenterna delat in barnen i mindre grupper men något som framkommer i resultatet är att indelningen inte alltid utgår från barnens intresse och behov. En del förskollärare menar att indelningen utgick från barnens kognitiva och sociala förmågor. Medan andra förskollärare menade att indelningen istället hade en slumpmässig karaktär då det inte funnits tid för eftertanke vid sammansättningen av de mindre grupperna.

En annan aspekt som har framkommit när det gäller den sociala miljön är vikten av att skapa trygghet för att barnen skall kunna ha ett bra samarbete och kommunikation med både barn och vuxna. I Næsby (2019) forskning poängterar författaren att i en lärmiljö som präglas av en positiv communion och ett gott samspel bemöts barn med känslighet och omsorg och på så sätt blir barn trygga i det sociala sammanhanget. Förskolans läroplan betonar även att *“Förskolan ska vara en levande social gemenskap som ger trygghet samt vilja och lust att lära”* (Lpfö 18, s.7). Några utav de deltagande förskollärarna lyfter just att den dagliga samlingen utgör en plattform för den sociala gemenskapen i barngruppen och att den därmed inger barnen trygghet.

8.2.3 Utmaningar

Vislie (2003) och Nilholm (2021) påtalar att utbildning skall planeras i linje med Salamancadeklarationen (UNESCO, 1994). Författarna menar att med hjälp av ett omformulerat utbildningssystem skapas möjligheten för alla barn oavsett förutsättning att kunna delta i en och samma utbildningsform. Vidare tillägger författarna att skolan vilar på demokratiska värden och skall därför utformas efter barnens varierande behov istället för att barnen skall anpassa sig efter verksamheten. Enligt förskollärarnas uppfattning kan det vara en utmaning att bemöta varje barns varierande behov. Några förskollärare anser att de redan har en inkluderande verksamhet eftersom arbetslaget besitter mycket kunskap gällande barns olika behov och olika anpassningar. Dessa förskollärare beskriver att de även arbetar utifrån en plan mot diskriminering och kränkande behandling. Medan andra uttrycker att de efterfrågar fortbildning inom inkluderingsarbetet, då det förnärvarande endast förs diskussioner i arbetslaget. Dias och Cadime (2016) lyfter att förskollärarna behöver mera kunskap och kompetens gällande planering och implementering av anpassningar för att kunna tillgodose alla barns rätt till lika utbildning.

En annan utmaning som förskollärarna påpekar är *bristen på både tid och personal*. Några förskollärare lyfter att tiden är knapp för att hinna förbereda, utvärdera och reflektera över inkluderingsarbetet i arbetslaget. Vidare uttrycker en förskollärare att även om de hinner förbereda inför samlingen kan det ändå uppstå andra utmaningar. Med detta menar förskolläraren att frånvaron av en ordinarie personal kan skapa svårigheter att genomföra samlingen, då en vikarie inte har samma kunskap om barngruppen. Zhu m.fl. (2019) motiverar också att ett lyckat inkluderingsarbete berodde på förskollärarnas kunskap kring barns olika behov.

I Dias och Cadime (2016) studie framkommer att förskollärares personliga och professionella förhållningssätt till varje barns behov kan påverka deras arbetssätt och förhållande till barnen. Detta i sin tur kan ha inverkan på barns möjlighet till inkludering i förskoleverksamheten. De intervjuade förskollärarna uppfattar att en annan utmaning är *samsyn kring barn*. En av förskollärarna uppger att om förskollärarnas arbetssätt och synsätt på en avdelning gällande inkludering inte går i samma linje med varandra kan det leda till otydlighet för barnen. Vidare uttrycker förskolläraren vikten av att kollegornas eventuella olika synsätt kring barnen förenas. Detta för att barnens bästa skall vara utgångspunkten i verksamheten.

Rubinstein Reich (1996) förklarar att samling innebär att barngruppen och vuxna sitter tillsammans för att genomföra någon form av aktivitet. Förskollärarna upplever att en utmaning är de *stora barngrupperna*. I och med detta upplever det att en inkluderande samling i helgrupp blir svårare att genomföra. En förskollärare omnämner att samling i helgrupp är ofta ett forum för misslyckande. Pramling Samuelsson m.fl. (2015) lyfter att antal barn i barngruppen har ökat de senaste åren vilket påverkar förskollärarnas arbetssätt och genomförande. Författarna lyfter att en lyckad samling kan möjliggöras genom att förskollärarna ändrar och anpassar samlingens struktur men även sitt arbetssätt.

8.2.4 Sammanfattning

Syftet med den här studien är att undersöka förskollärares uppfattningar om hur samlingen kan anpassas för att vara inkluderande för alla barn. Förskollärarna uttrycker att inkludering måste grunda sig i barnens egen vilja att vara med på samlingen men det är förskollärarens ansvar att på olika sätt locka barnen till att vilja vara med. Dock är det viktigt att vara medveten om att alla barn inte kan inkluderas alla gånger.

Om samlingen blir lyckad eller inte kan bero på varierande anpassningar som förskolläraren kan göra i de olika lärmiljöerna för att inkludera alla barn. De centrala aspekterna av den fysiska miljön som förskollärarna lyfter är att val och utformning av rummet ska vara i relation till samlingens syfte och innehåll. Anpassningar i den pedagogiska miljön innebär allt som förskolläraren kan göra för att tydliggöra undervisningen, dessa kan vara bildstöd, fysiskt material, dagsschema och TAKK. Barngruppens storlek benämns som en avgörande faktor när det kommer till den sociala miljön. Förskollärarna lyfter vikten av barnens sociala utveckling i en trygg miljö som präglas av gemenskap och ett gott bemötande.

Några av de utmaningar förskollärarna lyfter kring inkluderingsarbetet är att kunna bemöta varje barns behov. Detta beror på de stora barngrupperna i dagens förskola och det varierande behovet som kan finnas i grupperna. Det kan även beror på personal och tidsbrist i det dagliga arbetet. Personalbristen kan leda till att planerad undervisning inte kan genomföras på ett bra sätt. Tidsbristen kan även ha en inverkan på arbetssättet då personal inte hinner reflektera i arbetslaget. Detta kan innebära att förskollärarna arbetar på olika sätt vilket kan minska möjligheten till barns aktiva deltagande i samlingen.

8.3 Relevans för läraryrket

I detta avsnitt diskuteras vikten av studien i relation till förskolan, men även studiens relevans för yrkesutövning i förskolan. Henningsson-Yousif (2020) beskriver att vetenskapliga studier kan bidra till att förbättra och utveckla kvaliteten i förskolan, men även stärka professionaliteten. Att arbeta vetenskapligt i förskolan innebär ett ansvar för förskollärare att både tolka, kritiskt granska och att använda tidigare och aktuell forskning. Det innebär även eget ansvar att utveckla verksamheten och sin pedagogiska yrkesutövning i linje med den forskning som existerar. Detta kräver dels analytisk förmåga, dels en kritisk blick på sin egen verksamhet. Utöver det kan en nyfikenhet gentemot kollegor bidra till ökad reflektion och analys.

Som Olofsson (2010) omnämner så har samlingen en lång tradition i den svenska förskolan. Alla sex avdelningar i studien har samling men förskollärarna uppger att de inte har den traditionella samlingen. Förskollärarna menar att deras arbetssätt är annorlunda nu och att det är mera fokus på att barnens behov och intresse. Det framkommer i det empiriska materialet att dagens samling skall vara mera barnstyrd där barnen får möjligheten att berätta om sina erfarenheter, samspela och lära med varandra. På så sätt kan förskollärarna få syn på barnens intresse och behov och därmed planera lustfyllda och roliga samlingar.

Nilholm (2021) tar upp att begreppet inkludering började användas i Sverige under 1980-talet och innebär att alla barn skall kunna delta utifrån sina förutsättningar och inte efter funktionella förmågor. Varje barngrupp har barn med olika förutsättningar men detta behöver inte innebära att de är av behov av särskilt stöd. Därför är det viktigt att förskollärarna kan

anpassa samlingen så att alla barn känner att de är en del av gruppen och kan delta aktivt utifrån sina villkor. Enligt Skolverket har varje barn rätt till delaktighet och inflytande i utbildningen. Utbildningen skall utformas och anpassas så att alla barn kan utvecklas så långt som möjligt. Det är därför viktigt att ta hänsyn till barns olika förutsättningar och behov i utformningen av de olika lärmiljöerna men även i planeringen av utbildningen i sin helhet (Lpfö 18). För att kunna möta dessa olika behov som finns i alla barngrupper är det väsentligt för förskollärarna att ha kunskap om olika pedagogiska verktyg och strategier för att anpassa samlingen och undervisningen för alla barn. Som tidigare nämnts är samlingen en återkommande pedagogisk aktivitet och det är därför viktigt att alla barn får möjlighet att delta aktivt på sitt sätt och känna att det lyckas.

Denna studie har lyft fram några utmaningar gällande det inkluderande arbetet i samlingen. Förskollärarna har uppgett förslag på arbetssätt som kan vara lämpligt vid dessa utmaningar. En vanlig utmaning i dagens förskola är att ha samling i helgrupp, detta på grund av de stora barngrupperna. Ett sätt att bemöta denna utmaning enligt studiens respondenter kan vara att arbeta i mindre barngrupper. Mindre barngrupper skapar mera utrymme för varje barn att höras och synas men även för arbetslaget att bemöta varje barn där de befinner sig. Brist på tid och personal är en annan utmaning som förskollärarna benämner. De beskriver att frånvaro av ordinarie personal är en frekvent situation i förskolans vardag. Vidare uttrycker förskollärarna att i sådana situationer kan det vara lämpligt att den ordinarie personalen som är på plats fokuserar på de barn som behöver dem mest.

De utmaningar och förutsättningar som framkommer i studien gällande inkludering i samling är relevanta att känna till som yrkesverksamma men även för andra samverkande aktörer. Kunskap om dessa förutsättningar och utmaningar kan bidra till ett medvetet val av förskollärares arbets och förhållningssätt. Förskollärarna efterlyser mera kunskap och kompetensutveckling i form av utbildning och tid för kollegialt samtal och reflektion kring det inkluderande arbetet. Även Dias och Cadime (2016) poängterar vikten av att förskollärarna behöver höja sin kompetens gällande olika strategier och verktyg för att kunna anpassa utbildningen så att den blir likvärdig för alla barn.

8.5 Förslag till vidare forskning

Inkludering är en viktig del av förskolan då barnen har varierande behov som utbildning skall ta hänsyn till. Denna studie har undersökt förskollärares uppfattning om hur samlingen kan anpassas för att vara inkluderande för alla barn. Undersökningen baseras på en liten kvalitativ ansats där antal deltagare kan påverka resultatet. Antalet förskollärare som deltog i studien var endast sex men i en vidare forskning kan ett större antal respondenter användas. Deltagarna skulle även kunna vara både förskollärare och barnskötare som arbetar i fler stadsdelar och kommuner men även i andra skolformer. På så vis kan forskaren jämföra deras olika uppfattningar angående barns delaktighet i samlingen och därmed kunna skapa fler beskrivningskategorier i analysen av insamlade data.

Ett annat förslag är att undersöka huruvida barn uppfattar inkluderingsarbetet i samlingen. Då Swärd och Kimhag (2022) påtalar att barnen är inkluderade när de *själva känner* sig delaktiga och att de är en del av gruppen. Det hade även varit intressant att forska om vad barnen anser om huruvida de har möjlighet att påverka innehållet och genomförandet av samlingen.

Ett annat förslag kan vara att genomföra studien utifrån samma syfte men med hjälp av observation som metod. Genom att använda observationer kan förskolläraernas olika inkluderingsstrategier och förutsättningar synliggöras för forskarna på ett mera generellt och tydligt sätt, än det som kan fångas på en halvtimmes intervju.

Slutligen kan det även vara intressant att utgå ifrån den kvantitativa ansatsen där forskaren skulle kunna samla in data genom enkäter. Eriksson Barajas m.fl. (2013) menar att den kvantitativa ansatsen strävar efter att ordna och klassificera samt att se sambandet som finns i forskningsresultatet. Denna metod kan möjliggöra ett mera objektivt resultat, eftersom intervju-effekten elimineras.

Referenslista

- Björck-Åkesson, E., Specialpedagogik i förskolan. I A. Sandberg, A. (Red.) (2021). *Med sikte på förskolan: Barn i behov av stöd* (25–53). Studentlitteratur.
- Bjørndal, C. (2018). *Det värderande ögat: observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. Liber.
- Brodin, J., & Lindstrand, P. (2010). *Perspektiv på en skola för alla*. Studentlitteratur.
- Collins, B. (2013). Empowerment of children through circle time: myth or reality? *Irish Educational Studies*, 32(4), 421–436. <http://dx.doi.org/10.1080/03323315.2013.854459>.
- Dahlgren, L. O., & Johansson K. (2019) Fenomenografi. I A. Fejes & R. (Red), *Handbok i kvalitativ analys* (s. 179–191). Liber.
- Dias, Paulo. C., & Cadime, I. (2016). Effects of personal and professional factors on teachers' attitudes towards inclusion in preschool. *European Journal of Special Needs Education*, 31(1), 111-123. <https://doi.org/10.1080/08856257.2015.1108040>
- Emilsson, A., Johansson, E. (2013). Participation and gender in circle-time situations in preschool. *International journal of early years education*. 21(1), 56 - 69. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09669760.2013.771323>
- Eriksson Barajas, K., Forsberg, C., & Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap: vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. Natur & Kultur.
- Eriksson-Zetterquist, U., & Ahrne, G. (2015). Intervjuer. Ahrne, G., & Svensson, P. (Red.). I: *Handbok i kvalitativa metoder*: Liber. (34–53.)
- Henningson-Yousif, A. (2020), Forskande verksamhet – tankar om bevekelsegrunder och kunskapsbidrag. I: Hellman, A. Pramling, N. Åkerblom, A (Red.). *Metodologi för studier i, om och med förskolan*. (293–299). Gleerups.
- Ingerman, Å. (2021). Fenomenografi. I A Hallberg, U. & Klingberg, G. (Red.), *Kvalitativa metoder helt enkelt!* (s. 187–203). Studentlitteratur.
- Krokmark, T. (2007). Fenomenografisk didaktik – en didaktisk möjlighet. *Didaktisk Tidskrift, Jönköping University Press*, 17(2–3), s. 1–50. <http://tomaskrokmark.se/Fenomenografiskdidaktik%202007.pdf>
- Lundqvist, J., Allodi Westling, M., & Siljehag, E. (2015). Special Educational Needs and Support Provisions in Swedish Preschools: A Multiple-Case Study. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 7(2), s. 273-293. https://www.researchgate.net/publication/290959746_Special_Educational_Needs_and_Support_Provisions_in_Swedish_Preschools_A_Multiple-Case_Study.
- Luttrupp, A. (2011). *Närhet: Samspel och delaktighet i förskolan för barn med utvecklingsstörning*. [Licentiat-upsats, Stockholms universitet]. Stockholm

- Marton, F., & Booth, S. (2000). *Om lärande*. Studentlitteratur.
- Nilholm, C. (Juni. 2021). Larportalen.skolverket. *vad betyder det?*
https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/4-specialpedagogik/Gymnasieskola/128a_Inkludering_och_delaktighet/Del_02/material/flik/Del_02_MomentA/Artiklar/SP121_F_1-9_Gy_vux_02A_01_Betydelse_inkludering.docx
- Næsby, T. (2019): What makes good preschools good for all children. *Early child development and care*, 191(13), 2078-2092.
<https://doi.org/10.1080/03004430.2019.1685509>
- Olofsson, B. (2010). *Meningsfull samling i förskolan*. Lärarförbundets förlag.
- Pramling, N. (2020). Vad utmärker vetenskaplig kunskap. I A. A. Hellman, N. Pramling, & A. Åkerblom. (Red.). *Metodologi för studier i, om och med förskolan*. (s. 16–39). Gleerups.
- Pramling Samuelsson, I., Williams, P., & Sheridan, S. (2015). Stora barngrupper i förskolan relaterat till läroplanens intentioner. *Tidskrift för nordisk barnehageforskning*, 9(7), 1–14. <https://nordiskbarnehageforskning.no/index.php/nbf/article/view/108>
- Rennstam, J., & Wästerfors, D. (2015). Att analysera kvalitativt material. I A. Ahrne, G., & Svensson, P. (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 220–237). Liber.
- Rubinstein Reich, L. (1996). *Samling i förskolan*. Studentlitteratur.
- Simeonsdotter Svensson, A. (2009). *Den pedagogiska samlingen i förskoleklassen. Barns olika sätt att erfara och hantera svårigheter*. [Doktorsavhandling, Göteborgs universitet]. Göteborg Studies in Educational Sciences.
<http://hdl.handle.net/2077/19098>
- Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan Lpfö 18*. Skolverket.
- Specialpedagogiska skolmyndigheten. (2 december 2022), *Tillgänglighetsmodell*.
<https://www.spsm.se/stod/tillganglighet/tillganglighetsmodell/>
- SFS 2010:800. *Skollag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800#K3
- Svensson, P., & Ahrne, G. (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I A. G. Ahrne, & P. Svensson, (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 17–31). Liber.
- Swärd, A-K., & Kimhag, K. (2022). En inkluderande förskolan- i ett internationellt perspektiv. I A. A-K. Swärd & G. Westman Andersson (Red.), *Specialpedagogisk verksamhet för alla barn i förskolan* (s. 177–191). Studentlitteratur.

- Swärd, A-K., & Westman Andersson, G. (2022). Specialpedagogiskt förhållningssätt. I A. A-K. Swärd & G. Westman Andersson (Red.), *Specialpedagogisk verksamhet för alla barn i förskolan* (s.31–45). Studentlitteratur.
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Studentlitteratur.
- Uljens, M. (1989). *Fenomenografi: forskning om uppfattningar*. Studentlitteratur.
- UNICEF Sverige. (2018). Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter. UNICEF Sverige.<https://unicef.se/rapporterochpublikationer/barnkonventionen>.
- Vislie, L. (2003). From integration to inclusion: focusing global trends and changes in the western European societies. *European Journal of Special Needs Education*, 18(1), 17-35. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0885625082000042294>
- Zhu, J., Li, H., & Hsieh, W.-Y. (2019). Implementing inclusive education in an early childhood setting: a case study of a Hong Kong kindergarten. *Early Child Development & Care*, 189(2), 207–219. <https://www-tandfonline-com.ezproxy.ub.gu.se/doi/full/10.1080/03004430.2017.1307841>
- Åberg, A., & Taguchi, H-L. (2005). *Lyssnandets pedagogik - etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Liber.

Bilagor

Bilagor 1-Intervjuguide

Bakgrundsfrågor:

1. Hur länge har du jobbat som förskollärare?
2. Vilken erfarenhet har du av att ha barn i behov av särskilt stöd inkluderade i barngruppen?
3. Har du speciell fortbildning i det som specialpedagogiska områden?

Nuläge Frågor:

1. Hur ser barngruppen ut?
2. Vilken ålder har barnen?
3. Hur många barn finns i gruppen?
4. Vad innebär samling/möte för dig?

Uppfattning Frågor om inkludering/samling:

1. Vad är din uppfattning om syftet med samlingen/mötet tycker du?
2. Vad betyder inkludering enligt din uppfattning?
3. Hur uppfattar du begreppet delaktighet ?
4. Vad är din uppfattning om hur en inkluderande samling är där alla barn ingår?
5. Hur arbetar du för att inkludera alla barn i samlingen? exempel? (Anpassningar i de fysiska och de sociala lärmiljöerna)
6. Vilka utmaningar upplever du att det kan finnas i inkluderingsarbetet?
7. Anser du att ni har en inkluderande samling för alla barn i er verksamhet? (anpassning, förskolans miljö, personal, förskolans ekonomi, särskilt stöd) Kan du gradera hur du anser att det är:
 - Mycket bra
 - Ganska bra
 - Varken bra eller dålig
 - Ganska dålig
 - Mycket dålig
8. Vilken uppfattning har du om de pedagogiska verktyg eller stöd som behövs för att kunna skapa en inkluderande samling för alla barn? (bilder, sitta på matta, i mindre grupper, digitala verktyg, föremål och kompetensutveckling)

9. Vad är din uppfattning om kompetensutveckling när det gäller inkluderingsarbetet vid din förskola/avdelning. I så fall varför? Om inte varför?
10. Kan du ge exempel på vad som behövs och hur det kan göras. Anser du att kompetensutveckling behövs inom inkluderingsarbetet på din avdelning? varför? hur?
11. Finns det något ytterligare som du vill tillägga när det gäller samling och inkludering?

Bilagor 2-Missiv

Hej!

Vi är tre studenter som heter Irene Keng, Manijeh Khodabakhsh och Kristina Widlund som läser vår näst sista termin på förskolläraryrket vid Göteborgs Universitet. Under vår utbildning har vi intresserat oss för en vanligt förekommande rutinsituation nämligen samlingen.

Syftet med den här studien är att undersöka förskollärares uppfattningar om hur samlingen kan vara inkluderande för alla barn. Varje barngrupp består av barn med olika förutsättningar och varje barn behöver olika stöd i sin utveckling och fortsatta lärande. På grund av detta ska undervisningen i förskolan planeras och genomföras på ett sätt som möter dessa skilda behov och skapar möjligheter för alla barns aktiva deltagande utifrån sina förutsättningar. Alla barn i förskolan har rätt till att utbildas utifrån sina förutsättningar, därav är det viktigt att samlingen är anpassad för alla i barngruppen. Detta uppdrag kan vara en utmaning då förskollärare behöver rätt förutsättningar och verktyg för att kunna möta barnens olika behov.

För att närma oss förskollärares uppfattningar om hur samlingen kan vara inkluderande för alla barn har vi valt att utgå ifrån en kvalitativ ansats med intervju som metod. Vi tänker att varje enskild intervju kommer att ta ca 30 minuter och för att underlätta analysen av det empiriska materialet vill vi gärna spela in intervjuerna. Vid insamling av data tar vi hänsyn till de etiska principerna som Vetenskapsrådet omnämner. Detta innebär att deltagandet är frivilligt och kan avbrytas när som helst. Inspelningen kommer endast att användas i vår analys och raderas efter godkänd examination. All information kommer även att avidentifieras och varken namn eller ljudfiler kommer att publiceras i vårt resultat.

Se intervjutillfället som en pratstund där du får dela med dig av dina erfarenheter och tankar kring inkludering av alla barn i samlingen.

Tack på förhand för ditt deltagande!

Med vänlig hälsning

Irene Keng, Manijeh Khodabakhsh och Kristina Widlund

Kontaktuppgifter:

Irene Keng, E-mail: gusnjwir@student.gu.se

Manijeh Khodabakhsh, E-mail: guskhodma@student.gu.se

Kristina Widlund, E-mail: guswidlkr@student.gu.se

Handledare: Ann-Katrin Swärd, E-mail: ann-katrin.sward@gu.se